



UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Ioannis S. R. E. Cardinalis Bona Opera Omnia

Tribus Tomis comprehensa

De Divina Psalmodia, Ejusque Causis, Mysteriis, Et Disciplinis, deque variis Ritibus omnium Ecclesiarum in psallendis Divinis Officiis, Tractatus, Historicvs, Symbolicvs, Asceticvs. Sive Psallentis Ecclesiae Harmonia - Opus novum, & curiosum, ac multiplici eruditione illustratum ... Operum ...

Bona, Giovanni

Parisiis, 1678

Cap. XVIII. De variis Ritibus, quibus utitur Ecclesia Catholica in recitandis divinis Officiis.

urn:nbn:de:hbz:466:1-9929

cælo spectaculum excitat, hæc dæmonum furorem compescit, & affectionum impetum demulcet. Nam dum charitas citharam pulsat, omnes affectiones silent, omnia quieta, omnia tranquilla sunt. Nos autem his generibus musicæ jugiter exerceamur, in concordia vocum & morum laudes divinas in hoc exilio decantantes, donec mereamur divinæ musicæ consortes fieri, & ad consummatissimos cum sanctis Angelis Hymnos elevari.

CAPUT XVIII.

De variis ritibus, quibus utitur Ecclesia
Catholica in recitandis divinis
Officiis.

§. I.

Orthodoxam Ecclesiam varietatibus exornari. Varias Ecclesiarum consuetudines unitati fidei non obesse.

I. **E**CCLESIAM Christi sponsam varietatibus circumamictam Regius (a) Psaltes eo Psalmo describit, quo verbum bonum eructans ejusdem cecinit Epithalamium. Eandem horti nomine censerit, quem discolor florum diversitas ornet, Sponsus, in (b) Canticis asseverat dum ait: *Hortus conclusus es, soror mea Sponsa, hortus conclusus.* Nil aptius ad decus Sponsæ quàm pretiosum indumentum multiformi gemmarum, colorumque nitore distinctum. Nil ad honestam recreationem magis idoneum, quàm amœnissimus horti recessus omnium florum venustate resplendens. Sponsa igitur cum sit Ecclesia, decet eam variis gem-

a Psalm. 44. b Cantic. 4. 12.

mis, & monilibus ornata, variaque supellectile divitem esse. Hortus voluptatis cum sit, eam debent omnium generum flores in varias areolas dimensi exornare. Quid autem vestes, quid flores multicolores sunt, nisi varietas sacrorum rituum, quibus Ecclesiastici viri Deo laudes persolvunt? Alias enim consuetudines Ecclesia Romana, alias habet Mediolanensis: aliis ceremoniis utuntur Monachi, aliis Clerici, suntque diversæ diversarum Ecclesiarum in recitandis officiis institutiones. Unam quidem Ecclesiam universalem, & orthodoxam confitemur, at unius corporis plura membra diversa obire munia in unum finem tendentia quis nescit? aut quis aded stupidæ mentis est, quem non rerum diversitas oblectet? Accedit ad delectationem omne ferens punctum utilitas. Nam ut gentium ac nationum mores diversi sunt, ita ad actus religionis, cultumque divinum diversis utuntur institutis, quæ salva Christianæ fidei integritate vix possent ab eis vel omitti vel auferri. Quocirca optimum ait (c) S. Isidorus, ut gravis prudensque Christianus eo modo agat, quo agere viderit Ecclesiam, ad quam fortè devenerit. Quod enim neque contra fidem, neque contra mores bonos habetur, indifferenter sequendum, & propter eorum inter quos vivitur societatem servandum est, ne per diversitatem observationum schismata generentur. Varias illæsa fide Ecclesiarum consuetudines esse docet Ratramnus Monachus Corbeiensis l. 4. contra Græcorum opposita doctè & luculenter. Laurentius à Villavincencio Xeresanus lib. 4. de ratione studii Theologici cap. 4. Neminem, inquit offendere debet quod in diversis Ecclesiis diversæ ceremoniæ in usu habentur. Etenim maxima in hoc genere semper fuit Ecclesiarum libertas ex libertate illa spiritali profluens, quam Christus dilectæ Sponsæ Ecclesiæ suæ morte vindicavit. Præterea non con-

c. lūd. de Eccl. officiis l. x. c. 43.

veniunt quævis quibusvis locis: quippe alia in populosa civitate, alia in angusto oppidulo aut obscuro viço fieri & possunt & debent. Ad hæc quædam alicubi retinentur, quia videlicet nullum ibi vitium accessit: alibi verò eadem propter obortum vitium sunt abolitæ. Novas insuper introduci postulat subinde ipsa temporis ratio. Denique nullæ unquam ab hominibus eum ad finem sunt conditæ, ut perpetuæ & immutabiles maneant.

II. Extant in sacris (*d*) canonibus multæ de hac re sanctorum Patrum auctoritates. In iis rebus, inquit canon ex verbis D. Augustini, de quibus nihil certi statuit divina Scriptura, mos populi Dei, & instituta majorum pro lege tenenda sunt: & sicut prævaricatores divinarum legum ita contemptores Ecclesiasticarum consuetudinum coërcendi sunt, Item; Catholica Ecclesia per orbem terrarum diffusa tribus modis probatur existere: quicquid enim in ea tenetur, aut auctoritas est Scripturarum, aut traditio universalis, aut certè propria & particularis institutio. Et infrà, (*e*) ex Epistola Leonis Noni: Scit S. Romana Ecclesia, quod nihil obsunt saluti credentium diversæ pro loco & tempore consuetudines. Nicolaus quoque Primus Epistola secunda ad Photium sic scribit. De consuetudinibus, quas nobis opponere visi estis, scribentes per diversas Ecclesias diversas esse consuetudines, si illis canonica non obsistat auctoritas, pro qua obviare debeamus, nihil judicamus, vel eis resistimus. (*f*) Item Gregorius Magnus ad Augustinum Anglorum Episcopum: Novit fraternitas tua Romanæ Ecclesiæ consuetudinem, in qua se meminit enutritam: sed mihi placet, ut sive in Romana, sive in Gallicana, sive in qualibet Ecclesia aliquid invenisti, quod plus omnipotenti Deo possit placere, sollicitè eligas, & in Anglorum Ecclesiam, quæ adhuc in hæc nova est, insti-

d Dist. 11. c. 7. & 8. *e* Dist. 12. c. 3. *f* Dist. 12. c. 10.

tutione præcipua quæ de multis Ecclesiis colligere poteris infundas. Non enim pro locis res, sed pro rebus loca amanda sunt! Narrat (g) Augustinus sibi dubitanti de his multimodis Ecclesiarum observationibus dixisse Ambrosium, Ad quam fortè Ecclesiam veneris, ejus morem serva, si cuiquam non vis esse scandalo, nec quemquam tibi. (h) Fulbertus Carnotensis eleganter de hac re ad Finardum scribens disserit. Novit, & verè novit serenitatis vestræ prudentia, quod in Ecclesiasticis officiis plura sunt, in quibus orientales Ecclesiæ & nostræ communi observatione sibi respondent: sunt vero alia in quibus aliis ab aliis cultu dispari, & varia observatione audivimus dissonare. Nec tamen nos offendit observantiæ diversitas, ubi fidei non scinditur unitas. Porro in multis Græca ab Hispana, ab illis Romana, & Gallicana discrepat Ecclesia. Sed neque in hoc scandalizamus, si audimus diversam observationem, sed non diversam fidem in Christi semper Ecclesiis extitisse. Stat enim Regina Ecclesia à dextris Regis sui in vestitu deaurato circumdata varietate. Hæc Fulbertus. Legendus de hac re vir doctissimus Joseph Vicecomes toto libro secundo de antiquis ritibus Missæ. Olim consueverant omnes Ecclesiæ suæ Metropolitanæ institutionem in divinis officiis observare, de qua re habemus decreta (i) Conciliorum Toletani, & Braccharensis. Sed ut solent humanæ res multis erroribus obnoxia depravari plerumque, & in deterius labi; tanta paulatim licentia irrepperat, ut singuli Episcopi inscio Romano Pontifice privatos sibi ritus assumerent, non sine magna divini cultus perturbatione. Hanc nimiam orandi varietatem gravissimè ferens sanctissimus Pontifex Pius V. Romanum Breviarium magno studio emendatum, & juxta decretum Tridentini Concilii pristino nitore restitutum divulgari jussit, eoque sic correcto omnes Ecclesias uti

g Aug. 1 p. 118. ad Januarium. h Fulbert. Epist. 2. i Diit. 12. c. 13. & 14.

præcepit : quæcunque alia Breviaria abstulit , & abolevit , iis dumtaxat exceptis , quæ vel à sancta Sede Apostolica jam à primæva institutione approbata , vel ducentis annis antiquiora fuissent . Sic pluribus Breviariis antiquatis Ecclesiastici officii diversitates ad multo minorem numerum redactæ sunt . Porro hoc capite eos ritus describere , quia adhuc vigent , propositum mihi est . Sed præmoneo , ne quis mihi succenseat , si suæ forsitan Ecclesiæ peculiare in divinis laudibus institutiones non attigero : nam nec totum Christianum orbem peragrarè potui , nec omnes officiorum Codices nancisci , quo usus omnium Ecclesiarum perdiscerem . Ergo necessitati , non voluntati tribuendum est , si quid fortassis prætermisero , quod hanc tractationem illustrare potuisset .

§. II.

De Ritu Romano.

I. **S**ancta Romana & Apostolica Ecclesia, mater & firmamentum veritatis, Ecclesiasticæ disciplinæ Magistra, primum debet in hoc tractatu locum habere, quæ potestatis eminentia super omnes excellens ab ipso Christo primatum accepisse dignoscitur, cum Beato Petro ligandi atque solvendi tradidit Pontificium. Psalterium per Hebdomadam diu noctuque sic Romani distribuunt. Die Dominica, ad Nocturnos duodeviginti concinunt Psalmos à primo usque ad 20. inclusive, omissis quarto & quinto. Reliquis diebus duodecim Psalmos hoc ordine assignant. Feriæ secundæ Psalmum 26. *Domine illuminatio*, usque ad 37. *Domine ne in furore*. Feriæ tertie Psalmum 38. *Dixi custodiam*, usque ad 51. *Quid gloriaris*, omissis in medio 42. *Iudica me Deus*, & 50. *Miserere*. Feriæ quartæ Psalm. 52. *Dixit insipiens*, usque ad 67. *Exurgat Deus*, omissis, 53. *Deus in nomine tuo*, 62. *Deus Deus meus*, 64. *Te decet*, & 66. *Deus*

DIVINÆ PSALMODIÆ. CAP. XVIII. 607

miseretur. Feriæ quintæ Psalm. 68. *Saluum me fac Deus,* usque ad 79. *Qui regis Israël.* Feriæ sextæ Psalm. 80. *Exultate Deo,* usque ad 96. *Dominus regnavit,* omis- sis 89. *Dominus refugium,* 90. *Qui habitat,* 91. *Bonum est confiteri,* 92. *Dominus regnavit decorem indutus est,* & 94. *Venite exultemus.* Sabbato Psalm. 97. *Cantate Domino,* usque ad 108. *Deus laudem meam ne tacueris.*

Ad Laudes semper dicunt quatuor Psalmos, & unum Canticum ex veteri Testamento. Diebus Dominicis, & festis primo loco ponitur Psalmus 92. *Dominus regnavit,* diebus profestis Psalm. 50. *Miserere mei Deus.* Secundo loco diebus festis Psalm. 99. *Iubilare Deo.* Feria 2. Psalm. 5. *Verba mea.* Feria 3. Psalm. 42. *Iudica me Deus.* Feria 4. Psalm. 64. *Te decet.* Feria 5. Psalm. 89. *Domine refugium.* Feria 6. Psalm. 142. *Domine exaudi.* Sabbato Psalm. 91. *Bonum est confiteri Domino.* Tertio loco semper dicitur Psalm. 62. *Deus Deus meus,* cum Psalm. 66. *Deus miseretur* sub unica conclusione Quarto loco inseritur Canticum; diebus scilicet festivis Canticum trium puerorum *Benedicite.* Feria secunda, Canticum Isaïæ, *Confitebor.* Feria 3. Canticum Ezechïæ, *Ego dixi.* Feria 4. Canticum Annæ, *Exultavit.* Feria 5. Canticum Moysis, *Cantemus Domino.* Feria 6. Canticum Abacuc, *Domine audivi.* Sabbato alterum Canticum Moysis, *Audite cæli.* Quinto loco sub unica clausula dicuntur tres ultimi Psalmi *Laudate Dominum de cælis,* *Cantate Domino,* & *Laudate Dominum in sanctis ejus.*

Ad Primam diebus festis, & Sabbato dicuntur tantum tres Psalmi, scilicet Psalm. 53. *Deus in nomine tuo,* & duæ sectiones Psalm. 118. *Beati immaculati,* & *Retribue.* Cæteris diebus quartum Psalmum adjungunt, nimirum die Dominica Ps. 117. *Confitemini.* Feria 2. Ps. 23. *Domini est terra.* Feria 3. Ps. 24. *Ad te Domine.* Feria 4. Psalm. 25. *Iudica me Deus.* Feria 5. Ps. 22. *Dominus regit me.* Feria 6. Psalm. 21. *Deus Deus meus respice in me.*

Ad Tertiam, Sextam, & Nonam semper iidem Psalmi repeti solent: ad tertiam *Legem pone*, ad Sextam *Defecit*, ad Nonam *Mirabilia*, quæ sunt divisiones Psalmi 118.

Ad Vesperas quinque quotidie Psalmos percurrunt, incipientes die Dominica à Psalm. 109. *Dixit Dominus* usque ad Psalm. 148. exclusivè: omissis tamen in medio Psalm. 117. *Confitemini*. 118. *Beati immaculati*. 133. *Ecce nunc*. & 142. *Domine exaudi*.

Ad Completorium dicunt quotidie Psalm. 4. *Cum invocarem*: deinde sex primos versus Psalm. 30. *In te Domine speravi*: tum Psalm. 90. *Qui habitat*: demum Psalm. 133. *Ecce nunc*. Sic totus liber Psalmorum unica Hebdomada psallendo percurritur, quem ritum, licet Psalmis alia ratione distributis, etiam Monachi observant. Ambrosiani verò, ut videbimus, duplicis Hebdomadæ circulo Psalterium explent. Omnes autem nationes occidentalis Ecclesiæ in hoc conveniunt, quod Ps. nocturnos cum Ps. 109. *Dixit Dominus* exclusivè terminant, & exinde diurnos incipiunt. Romani autem officii series hæc est.

II. In Nocturnis dicunt secreto *Pater*, *Ave* & *Credo*: deinde clara voce *Domine labia mea aperies*, *Deus in adjutorium meum*, *Gloria Patri*. Sequitur Invitatorium cum Psalmo *Venite exultemus*: & repetito Invitatorio dicitur Hymnus. Postea recitantur Psalmi nocturni. Sed Nocturnorum triplex distinctio est. Aliter enim diebus Dominicis, aliter diebus festivis, aliter diebus ferialibus procedunt. Diebus Dominicis in primo Nocturno duodecim Psalmos cum tribus Antiphonis psallunt per ternas divisiones quatuor Psalmorum. Post Antiphonam ultimi Psalmi dicitur Versus, postea Oratio Dominicalis, tum absolutio, & tres Lectiones cum tribus Responsoriiis, præmissa singulis Lectionibus benedictione. In secundo, & tertio Nocturno dicuntur tres Psalmi cum suis Antiphonis, totidemque lectiones, ac Respon-

Responsorio modo prædicto. Tertio cuique respontorio additur glorificatio sanctissimæ Trinitatis. Post nonam Lectionem agitur solemnis gratiarum actio per Canticum *Te Deum laudamus*, atque hoc modo Nocturnæ Vigiliæ diebus Dominicis terminantur. Hunc Nocturnorum ritum, ut scilicet prius Psalmi, deinde Lectiones, & reliqua dicantur, existimat (a) Baronius per ea verba Apostoli adumbrari, *Cum convenitis unusquisque vestrum Psalmum habet, doctrinam habet, & quæ sequuntur*. Per tria verò Nocturna tria tempora denotari, legis Naturalis, legis Scriptæ, & Evangelicæ gratiæ docet (b) Bonaventura. Idem in tertio Nocturno lectiones legi solent ex novo Testamento. Eadem ratio in Nocturnis festivitatum observatur, nisi quod in primo tres tantum Psalmi cum suis Antiphonis recitantur, totidemque in secundo, & tertio. Nocturnum verò feriale alio modo procedit: dictis enim omnibus ut supra usque ad Hymnum inclusivè, mox duodecim Psalmos cum sex Antiphonis persolvunt, post quostres Lectiones sequuntur ritu superscripto: & si dicendum sit Canticum *Te Deum laudamus*, post ultimam lectionem omisso Responso subsequi debet. In his autem Vigiliis numerum duodenarium Psalmorum Angelo revelante stabilitum fuisse constans sanctorum Patrum consensus apud Joannem Cassianum lib. 2. de institutis cœnobiorum asseverat. Nec caret mysterio hæc institutio. Nam duodenarius numerus, cum sit plenæ & consummatæ virtutis, temporis & rerum exprimit universitatem: & quia Dominum omni tempore benedicere debemus, eo Psalmorum numero in ejus laudibus utimur, quo temporis plenitudo designatur. Verum, quia omne tempus sex ætatibus mundi continetur, duodecim Psalmos sex tantum Antiphonis jungimus. Accedit quod horæ noctis duodecim sunt, in quibus Dei custodia

a BARON, an. 57. nu. 161. 1. Col. 14. 26. b BONAV. in pi. 76.

muniri totidem Psalmorum modulatione postulamus.

Finito Cantico *Te Deum laudamus*, vel si hoc non dicatur, post ultimum Responsorium statim incipiunt Laudes, præmisso versu *Deus in adjutorium*, post quem sequuntur Psalmi cum suis Antiphonis, tum Capitulum, Hymnus, Versus, Canticum Zachariæ cum Antiphona: deinde preces, si dicendæ sint, Salutatio, Collecta, Commemorationes, si occurrant, ac demum Antiphona de B. Virgine, & sic finiuntur Laudes.

Prima diei hora sic peragitur. Dicuntur primò *Pater, Ave, Credo, Deus in adjutorium*. Tum Hymnus semper idem *Iam lucis orto sidere*: Psalmi cum unica Antiphona, quibus die Dominica additur Symbolum Athanasii, Capitulum, Responsorium breve, Versus, Preces, Confessio, Oratio, ac denique lectio Martyrologii.

Tertia, Sexta, & Nona eodem modo persolvuntur. Dictis secretò *Pater & Ave*, sequitur divini adjutorii imploratio, tum Hymnus, Psalmi, Antiphona, Capitulum, Responsorium, Versus, Collecta, & finis. Per has horas repetitur quotidie Psalmus 118. in 22. octonaria juxta numerum Hebraicarum literarum divisus. Eo enim artificio compositus est, ut omnes Versus primi octonarii incipiant à prima litera *Aleph*, octo Versus sequentes à litera *Beth*, & sic deinceps; quod factum est literaliter memoriæ juvandæ gratia: mysticè vero ut quemadmodum parvulorum ingenia primis literarum elementis legendi usum addiscunt: ita nos hujusmodi elementis usum discamus vivendi. Hic autem Psalmus totus moralis est, tantò profundior mysteriorum sublimitate, quo apertior est superficie verborum. Fervens in eo studium ostendit Propheta erga Dei mandata, quare nullus est Versus, si unum excipias, *Suscipe servum tuum in bonum*, in quo mandatorum Dei mentio non habeatur, una ex hisce vocibus adhibita, quæ firè idem significant, lex, via, justificatio, iunctura, mandatum, præceptum, iudicium, testi-

DIVINÆ PSALMODIÆ. CAP. XVIII. 611
monium, justitia, verbum, eloquium, veritas.

Vesperæ cum Laudibus conveniunt, nam post Orationem Dominicam, & Angelicam salutationem divinum auxilium imploratur. Deinde quinque Psalmi dicuntur cum Antiphonis: tum Capitulum, Hymnus, Versus, Canticum B. Virginis, Preces, & cætera sicut in Laudibus.

Completorium à brevi Lectione incipit, post quam Oratio Dominica, Confessio, *Converte nos Deus, Deus in adjutorium*, Psalmi cum Antiphona, Hymnus, Capitulum, Responsorium, Versus, Canticum Simeonis, Preces, Oratio, Benedictio, Antiphona B. Virginis cum oratione, ac tandem *Pater, Ave, & Credo* subsequuntur. Hoc est Officium Romanum, cujus allegoricas rationes curioso lectori suppeditabunt Amalarius Fortunatus, Honorius in Gemma animæ, Durandus in Rationali, & alii sacrorum rituum explanatores. Hic eas ego prætermittendas existimavi, tum quia omnes officii partes supra seorsim explicavi, tum quia hujusmodi allegoriæ curiosam potius subtilitatem continere videntur, quam solidum legentium utilitatem.

§. III.

De ritu Monastico pro his qui militant sub Regula S. Benedicti. Præmittuntur quedam de excellentia hujus sanctissimi Monachorum Patriarchæ.

I. S ANCTISSIMUS Monachorum Patriarcha & Legislator Benedictus, cum Magni Gregorii testimonio omnium justorum spiritu plenus esset, Monachos à Clericis, ut conversatione, ita & officio discerni debere existimavit. Itaque pro illis specialem ritum instituit à præfato Gregorio Romano Pontifice approbatum, cunctarumque Monasticarum Congregationum longa & laudabili consuetudine confirmatum. Nulla laus est,

R r ij

quæ hujus officii excellentiam assequi possit. Ab eo enim compositum, ordinatumque est, qui non omnium justorum tantum, sed & ipse Dei spiritu plenus, tantam in hac fragili carne gratiam obtinuit, ut raptus cum Paulo usque ad tertium & archetypum cælum, Angelorum psallentium choros audierit, & ipsum Dominum majestatis viderit facie ad faciem in momento supernæ claritatis lumine gloriæ illustratus. Est quidem inter Scholasticos diu agitata disputatio, an aliquis in hac vita videre possit divinam essentiam: sed ego ut eorum sanctitatem, & doctrinam veneror, qui negantem controversiæ partem tuentur, nunquam tamen argumentis illorum adduci potui, ut Patri meo Benedicto hanc prærogativam denegarem, ut Moysen interim, & D. Paulum omittam: Debuit enim singularis illius sanctitas singulari aliquo munere insigniri. Non desunt huic assertioni multæ rationes ad Scholasticam libellam summo rigore examinatæ: verum pro meo instituto aliquot testes dumtaxat profero, quorum auctoritas dictis conciliet fidem. Primus est (a) Gregorius Magnus, qui Benedicti raptum narrans in dialogis: Totum, inquit, mundum sub uno Solis radio collectum vidit: mox ediferens qua id ratione potuerit fieri, subdit, Videnti enim creatorem angusta est omnis creatura. Secundus testis est Bernardus, qui explicans versiculum illum Psalmi, *Audiam quid loquatur in me Dominus Deus*, & scribens de ea cognitione, quam animæ beatorum habent in patria; Ad quam nimirum, ait, excellentiam, licet ad modicum, rapta fuisse videtur anima illa beata, quæ collectum sub uno solis radio mundum universum conspexit. Accedit tertio loco Rupertus Abbas Tuitiensis, qui huic veritati adstipulatur lib. 12. de gloria & honore filii hominis: quem sequuntur Bonaventura serm. 25. de luminaribus Ecclesiæ, Dionysius Carthusianus serm. de S. Benedicto, Ludovicus de Prussia

^a Greg. lib. 2. dialog. cap. 35.

DIVINÆ PSALMODIÆ. CAP. XVIII. 61;

in Trilogio animæ parte 2. c. 16. & Joannes Thaulerus cap. 12. institutionum : atque hanc sententiam probabilem pronunciavit in sua varia Theologia vir doctissimus Maximilianus (*b*) Sandæus. Hanc sancti Patris prærogativam libuit commemorare, quo ejus eximia virtus clarius elucesceret. Non est autem hoc loco & illud prætermittendum, quod (*c*) quidam scribunt, sanctum videlicet Benedictum adhuc maternis clausum visceribus clarè & distinctè cum sorore Scholastica cecinisse, quo portento præsignata pueri sanctitas fuerit, Ordinisque Monastici ab eo instituendi alacritas in psallendis divinis laudibus præostensa. Sed quod nullum hujus rei antiquum proferant testem, merito suspecta videtur. Faciunt tamen prodigio fidem alia non dissimilia à probatis Auctoribus scripta. (*d*) Augustinus lib. 3. de civitate Dei in Ethnicorum libris scriptum asserit infantes nondum natos de uteris matrum quædam verba clamasse : ac ibidem commentator Valentinus refert ex (*e*) Tito Livio infantem Maraciæ, Io triumphæ in utero matris clara voce protulisse. Scribit Eulogius in præfatione primi libri Memorialis sanctorum, sanctum Isaacum Monachum, & Martyrem tribus vicibus una die loquutum fuisse antequam nasceretur. Sanctus quoque Gerardus ter in ventre matris vagitus emisit, teste (*f*) Odone Cluniacensi in ejus vita.

METRUM XLV.

Lux oculos divina ferit, descendit ab alto
 Culmine cælorum globus igneus.
 In medio veneranda senis præfulget imago,
 Mirantesque animos ad se trahit.

b Sand. lib. 3. comment. 42. exercit. 2. *c* Bonif. Simoneta lib. 4. Christian. persecut. ep. 20. Gerardus Helga in Mediationibus die 11. Decembris. Jap. 2. centur. 1. chron. Benedictini, & alii recentiores *d* August. de civit. lib. 3. c. 31. *e* Liv. lib. 24. *f* Odo. lib. 1. ca. 3.

Quis novus hic Heros ? quod sidus ? quæ nova cœli
 Progenies variat rerum vices ?
 An novus occiduis surgit rubicundus ab oris
 Phœbus , & Eoi obscurat faces ?
 An Benedictus hic est Itala lux maxima gentis ,
 Militiæque sacra dux inclytus ?
 O properate omnes , ille est . Quam multus euntem
 Prosequitur Monachorum exercitus !
 Quam pia festivo glomeratur pompa triumpho ,
 Atque Patrem letis celebrat choris !
 Huc ades à mundi columen , spes altera terra ,
 O & præsidium pereuntium .
 Dexter ades , placidusque melos , quod pangimus , audi ,
 Carminibusque tuis Pater annue .
 Te canimus Regum soboles , divina propago ,
 Non sine summi plausibus ætheris .
 Te celebrat tellus , mare tibi concinit , omnis
 Te dignis gens laudibus evehit .
 Aurea submitunt proceres tibi stemmata , curvo
 Te Reges venerantur poplite .
 Te penes est morum probitas , studiosaque recti
 Norma , fidesque , & cultus Numinis .
 Te pietas gremio fovit , te candida virtus
 Nascentem tenero excepit sinu .
 Diceris harmonicis materna clausus in alvo
 Moribus exultasse , & cantibus .
 Iam tunc divinis præludens laudibus , orbem
 Quæis jugiter docuisti incombere .
 Diceris & faciem clarè vidiſſe Tonantis
 Æthereo perfusus lumine .
 Nempè serenata cœlos in mente ferebas ,
 Atque Deum claudebas pectore .
 Sic miseris poteras terris Deus alter haberi ,
 Ni rapuisset te mors invida .
 O Pater , ô tandem Monachorum respice cœtus ,
 Atque tuis da vivere moribus .

*Aspice, nec vasto luctantes desere ponto,
Et nostrum repara antiquum decus.*

II. Psalterium à Divo Benedictio per dies, & horas sic distributum est, ut totum unius hebdomadæ circulo compleatur. Psalmos autem longiores in duas partes divisit. Nocturnis semper 12. Psalmi assignantur: sed Dominicis ac festivis adjunguntur tria Cantica è veteri Testamento, ut mox videbimus. Vigiliæ diei Dominicæ incipiunt à Psalm. 20. *Domine in virtute tua*, usque ad 31. *Beati quorum*, inclusivè. Vigiliæ secundæ feriæ à Psalm. 32. *Exultate justi in Domino*, ad 44. *Eructavit*, omissis in medio 35. *Dixit injustus*, & 42. *Iudica me deus*: atque diviso in duas sectiones Psalm. 36. *Noli emulari*, quæ divisio fit in versu, *Declina à malo*. Feria tertia initium est à Psalm. 45. *Deus noster refugium*, ad 58. *Eripe me*: omissis 50. & 56. *Miserere mei deus*. Feria quarta à psalm. 59. *Deus repulisti*, ad 72. *Quam bonus Israël deus*, omissis quatuor; 62. *Deus deus meus*, 63. *Exaudi deus*, 64. *Te decet*, 66. *Deus misereatur*, & divisus duobus; 67. *Exurgat deus*, in versu *Benedictus dominus die quotidie*, & 68. *Salvum me fac deus*, in versu, *Exaudi me domine*. Fer. 5. à ps. 73. *Vt quid deus*, ad 84. *Benedixisti*, omissio 75. *Notus in Iudæa deus*, & diviso 77. *Attendite*, in versu *Et dilexerunt eum*. Feria sexta psal. 85. *Inclina*, ad 100. *Misericordiam & iudicium*: omissis quinque; 87. *Domine deus salutis meæ*, 89. *Domine refugium*, 90. *Qui habitat*, 91. *Bonum est*, 94. *Venite exultemus*: & diviso 88. *Misericordias domini*, in versu *Tunc locutus es*. Sabbato à psalm. 101. *Domine exaudi*, ad 108. *Deus laudem meam*: divisus 103. *Benedic*, in versu *Hoc mare magnum*, 104. *Confitemini*, in versu *Et intravit Israël*, 105. *Confitemini*, in versu *Et irritaverunt*, 106. *Confitemini*, in versu *Dixit & stetit*.

Ad Laudes semper dicitur primo loco psalm. 66. *Deus misereatur* sine Antiphona, deinde cum Antiphona

R r iij

Pſalm. 50. *Miserere*, tam in Dominicis, quam in feriis; quem ſequuntur alii duo Pſalmi ſingulis diebus diverſi, videlicet die Dominica 17. *Confitemini*, 117. & 62. *Deus Deus meus*. Feria ſecunda 5. *Verba mea*, & 35. *Dixit inſtuſtus*. Feria tertia 42. *Indica me*, & 56. *Miserere*. Feria quarta 63. *Exaudi*, & 64. *Te decet*. Feria quinta 87. *Domine Deus ſalutis mee*, & 89. *Domine refugium*. Feria ſexta 75. *Notus in Iudæa*, & 91. *Bonum eſt*. Sabbato 142. ſolus *Domine exaudi*: ſupplet enim alterius pſalmi vices Canticum *Audite cœli* diviſum in duas partes in verſu *Ignis ſuccenſus eſt*. Sequitur Canticum, tum pſalm. 148. *Laudate Dominum de cœlis*, cum duobus ſequentibus, ſicut pſallunt Romani. In Laudibus feſtivarum iidem Pſalmi dicuntur, quos Romani cantant in feſtis, niſi quod pſalmus *Deus miſereatur*, ſemper ſecundum primo loco recitatur.

Ad primam tres pſalmi dicuntur. Feria ſecunda primus, ſecundus, & ſextus: *Beatus vir*, *Quare fremuerunt*, *Domine ne in furore*. Feria tertia 7. *Domine Deus meus*, 8. *Domine Dominus noſter*, 9. *Conſitebor* uſque ad verſum *Exurge Domine*. Feria quarta idem 9. à verſu *Exurge* uſque ad finem, 10. *In Domino confido*, 11. *Salvum me fac*. Feria quinta 12. *Uſquequo*, 13. *Dixit inſipiens*, 14. *Domine quis habitabit*. Feria ſexta 15. *Conſerva me*, 16. *Exaudi*, 17. *Diligam te Domine* uſque ad verſum *Cum ſancto ſanctus eris*. Sabbato ſequitur idem pſalmus à dicto verſu, tum 18. & 19. *Cœli enarrant*, & *Exaudiat*. Die Dominica quatuor pſalmi cantantur, quatuor ſcilicet prima octonaria pſalm. 118. *Beati immaculati*, *In quo corrigit*, *Retribue*, *Adheſit*.

Ad Tertiam die Dominica ſequuntur tria octonaria ejuſdem Pſalmi: *Legem pone*, *Et veniat*, *Memor eſto*, Sic ad Sextam *Portio mea*, *Bonitatem*; *Manus tua*. Ad Nonam *Defecit*, *In æternum*, *Quomodo dilexi*. Feria ſecunda ad Tertiam *Lucerna*, *Iniquos*, *Feci iudicium*: Ad Sextam *Mirabilia*, *Iuſtus es Domine*, *Clamavi*. Ad No-

nam *Vide humilitatem, Principes, Appropinquet*. Feria tertia, cæterisque feriis per hebdomadam ad Tertiam cantica graduum *Ad Dominum, Levavi, Letatus sum*. Ad Sextam. *Ad te levavi, Nisi quia Dominus, Qui confidunt* Ad Nonam. *In convertendo, Nisi Dominus, Beati omnes*.

Ad Vesperas quatuor Psalmi cantantur. Die Dominica Psal. 109. *Dixit Dominus*, cum tribus sequentibus. Feria secunda 113. *In exitu*, 114. *Dilexi*, 115. *Credidi*, cui adjungitur sub unica terminatione 116. *Laudate Dominum omnes gentes*, 128. *Sapè expugnaverunt*. Feria tertia, 129. *De profundis* cum tribus sequentibus. Feria quarta 134. *Laudate nomen Domini*, & tres immediatè sequentes. Feria quinta 138. *Domine probasti me* bipartitus in versu *Et dixi*, & duo sequentes. Feria sexta 141. *Voce mea*, 143. *Benedictus Dominus* divisus in versu *Deus canticum novum*, 144. *Exaltabate*, usque ad versum *Confiteantur*. Sabbato idem Psalmus à versu *Confiteantur*, usque ad finem cum tribus subsequenteribus.

Completorium tribus Psalmis invariabiliter expletur 4. *Cum invocarem*, 90. *Qui habitat*, & 133. *Ecce nunc benedicite Dominum*. Sic distributis per hebdomadam Psalmis jam totius Officii seriem dispiciamus.

III. Singulis Officiis tam diurnis quam nocturnis præmittitur Oratio Dominica, Salutatio Angelica, & Symbolum Apostolorum, itemque divini adjutorii imploratio eodem ferè ritu, quo Romani: & similiter in fine additur una ex Antiphonis B. Virginis, quibus iidem Romani preces horarias terminare consueverunt. Speciatim verò nocturnæ Vigiliæ diebus Dominicis, & festis 12, lectionum hoc ordine procedunt. Dicto versu *Deus in adjutorium*, ter repetitur *Domine labia mea aperies*; tum Psalmus tertius *Domine quid multiplicati sunt* sine Antiphona recitatur: deinde Invitatorium, & Hymnus: postea sex Psalmi cum Antipho-

nis, mox Versus, *Pater noster*, & absolutio. Tum accepta benedictione leguntur quatuor lectiones cum suis Responsoriiis. Secundum nocturnum iterum sex Psalmis, & quatuor lectionibus constat. In tertio autem tria Cantica ex veteri Testamento diei vel temporis congruentia sub unica Antiphona cantantur, post quam dicto Versu, & cæteris ut supra, ac benedicente Abbate rursum leguntur quatuor lectiones ex Homilia super Evangelium. Post quartum Responsorium semper dicitur *Gloria Patri*. Post duodecimum incipit Abbas *Te Deum laudamus*, quod Canticum nunquam omititur. Hoc dicto legit Abbas Evangelium, in cuius fine respondent omnes *Amen*: & immediatè cantatur *Te decet laus, te decet Hymnus, tibi gloria Deo Patri, & Filio cum sancto Spiritu in secula seculorum. Amen*. Sequitur collecta diei, & sic finiuntur Vigiliæ. In Officio feriali dictis omnibus ut supra usque ad Hymnum, sex Psalmi recitantur cum tribus Antiphonis: tum Versus, *Pater noster*, Absolutio, Benedictiones, & tres Lectiones sequuntur cum suis Responsoriiis. Sed à Paschate usque ad Calendas Novembris una dumtaxat brevis lectio dicitur cum brevi Responsorio. In secundo Nocturno reliqui sex Psalmi cum *Alleluia*, & diebus Septuagesimæ cum tribus Antiphonis cantantur. Deinde dicitur Capitulum, Versus, *Kyrie eleison*, *Pater noster*, Oratio conveniens, *Benedicamus Domino*, *Fidelium anima*: & sic terminantur Vigiliæ in festis trium lectionum, & in Officio feriali.

Laudum ritus ferè convenit cum romano, nisi quod in Officio simplici & feriali præmitti solent *Pater*, & *Ave*. Tum primo loco semper dicitur Psalmus *Deus misereatur*. Post Capitulum Responsorium breve cantatur. Post *Benedictus* sequuntur *Kyrie eleison*, & Oratio Dominica clara voce, tum Collecta, & Commemorationes.

Prima, Tertia, Sexta, & Nona discrepant à ritu

Romano in Psalmis, & in eo quod nullum dicitur Responsorium post Capitulum; sed statim dicto versu sequitur *Kyrie eleison, Pater noster, & Collecta*. In cæteris nullum est discrimen.

Vesperarum item Monasticarum hæc à Romanis differentia est, quod breviores uno Psalmo sunt, tum post Capitulum semper dicitur Responsorium, & post *Magnificat* ante collectam præmitti solent *Kyrie eleison, & Oratio Dominicalis* clara voce.

Completerium quoque Monasticum Romano brevius est uno Psalmo, & Cantico Simeonis, de quo S. Benedictus nullam facit mentionem. caret etiam Responsorio post Capitulum, sed dicto Versu sequuntur more solito *Kyrie, Pater, oratio, benedictio, & finis*. Hujus autem Officii symbolicas rationes afferunt Honorius in Gemma animæ libro secundo, Durandus lib. 4. rationalis, Joannes Belet in explicatione divinorum officiorum, & Rupertus Abbas lib. 2. in Regulam S. Benedicti, & Petrus Damianus opusculo 10.

§. IV.

De ritu Cisterciensium.

I. **O**rdinem Cisterciensem antonomasticè Ordinem dici asserit Justus Abbas sermone in Conventu Abbatum habito, qui est tomo 2. Bibliothecæ Patrum. Ut enim scribit Hieronymus (a) Platus vir de statu Religioso optimè meritus, nulla ex omnibus Religiosorum familiis nobilior quam Cisterciensis. Angelus quoque Domini apparens B. Henrico Hemmerodensi novitio; Benè ait, ut refert (b) Cæsarius, tibi placere debet Ordo Cisterciensis, quia nulla vita tantæ perfectionis est in Ecclesia Dei. Nec desunt illustria magnorum virorum de hoc Ordine testimonia. (c)

a Plat. de hono stat. Relig. lib. 2. c. 22. b Cæsarius lib. 8. histor. c. 96. c Philip. Abb. c. 125.

Philippus Abbas bonæ spei Ordinis Præmonstratensis libro de dignitate Clericorum; Apud Cistercium, inquit, Monachicus ordo pridem mortuus suscitatur, & pulso vetusto cinere novitatis gratia reformatur, dum cæteris acceptam Monachis delicatam teneritudinem execratur, & laborem, pauperiem, luctum, silentium insatiabiliter amplexatur. (*d*) Jacobus Aconensis Episcopus, & Cardinalis in Historia Occidentali hæc habet de Cisterciensibus. Alii sermone Prædicationis, & gratia ædificationis præpotentes: alii virtute miraculorum, & gratia curationum insignes: alii spiritum prophetiæ divinis illuminati revelationibus habentes: alii virtute abstinentiæ & jejuniorum humanæ possibilitatis mensuras excedentes: alii in orationibus, & psalmodiis, & laudibus divinis tantam à Domino consecuti sunt gratiam, & devotionis suavitatem, quod in fine Nocturni, & Matutini Officii sicut adipe & pinguedine usque ad summum repleti, vellent, si esset possibile, tempore nocturno revertente rursus iteratum officium inchoare. Richardus Archiepiscopus Cantuariensis Epistola ad Abbatem, & Conventum Cisterciensem inter Epistolas (*e*) Petri Blesensis: Inter universas Ordinum varietates, quibus decorata est Sponsa Christi, nullus Ordo virtute flagrantior, nullus sancti nominis odore suavior est in Christo quam vester. Una omnium vox est, quia Cisterciensis Ordinis Professores tantò differentius præcæteris triumphales sanctitatis titulos referunt, quanto expressius Religionis Apostolicæ vestigiis inhæserunt. Stephanus Tornacensis Episcopus Epistola prima prolixum hujus Ordinis textit elogium, specialiter verò de Cisterciensium Psalmodia ait: Divina officia cum tanta solemnitate, & devotione celebrant, ut in eorum concentu voces Angelorum sonare putes: Psalmis, & Hymnis, & Canticis spiritualibus ad laudes

d Jacob. Acon. c. 14. *e* P. Bles. ep. 82.

Dei invitant homines, & Angelos imitantur. Tandem (f) Petrus Cellensis, ut alios innumeros prætermittam, sic Cistercienses commendat. Cistercienses præ aliis mortalibus seriis & sine fine mansuris intendere video. Hi sunt qui regulam B. Benedicti, penè combustam, sicut Esdras veterem legem, restauraverunt. Claustra illorum castra Dei sunt, ubi nocte in Psalmis, & Orationibus parati sunt suscitare Leviathan, qui sub umbra dormit in locis humentibus. Sic vivebant Patres nostri, hæc nobis virtutum exempla reliquerunt, quorum si vestigia sequuti fuerimus, verè Cistercienses erimus non solo habitu & nomine, sed virtute & perfectione. Quod autem spectat ad ritum Cisterciensem, majores nostri à Regula S. Benedicti nullatenus deviantes, ritum proprium instituerunt regulæ prorsus conformem, qui propterea à communi Monastico discrepat in nonnullis.

II. Ante lectiones nec Orationem Dominicam. nec absolutiones præmittimus: ad Primam, & Completorium nec confessionem, nec preces habemus: ad Responsoria post Capitulum non adjungimus *Gloria Patri*, horum enim nullam Regula mentionem facit. Æstivo tempore unicam perpetuò lectionem in nocturnis ferialibus legimus, sic eadem regula decernente: quapropter nullum festum habemus trium lectionum. Tum quod D. Benedictus Hymnos Ambrosianos vocet, Hymnos omnes ab Ambrosianis accepimus, iidemque prorsus omni tempore utimur, quibus & illi: quorum Catalogum inveniet curiosus lector apud Radulphum Tungrensem. Ad Tertiam, & Completorium Hymnos variamus pro varietate temporum, & festorum. In Vesperis nunquam Psalmos feriales mutamus ad mentem regulæ, quæ in festivitatibus Psalmorum mutationem pro Vigiliis tantum nocturnis permittit. Singulis horis Collectas proprias habemus. Fe-

f. Cell. lib. 9. ep. 23.

sta quæ non sunt 12. lectionum sola commemoratione in primis Vesperis, & Laudibus celebramus. Festa ipsa 12. lectionum in tres classes dividimus: solemniora dicuntur sermonis, quod Abbas ea die sermonem ad Monachos habeat. Alia sunt duarum Missarum, quod duæ Missæ Conventuales de illis cantentur, una post Primam, altera post Tertiam. Alia unius Missæ, quod unica de illis Missa canatur. Antiphonas nunquam duplicamus, sed tantum post Psalmos integras cantamus. Ad Laudes unam dumtaxat dicimus Antiphonam, ad cuius tenorem omnes Psalmos modulamur. Omnes horas commemoratione Beatæ Virginis, & Dominicæ Incarnationis concludimus. Quotidie tandem post Completorium Antiphonam *Salve Regina* solemniter decantamus.

§. V.

De ritu Carthusianorum.

I. SACRO sancta Religio Carthusiana, licet in cæteris Benedicti Regulam non agnoscat, ritum tamen Benedictinum in divinis Officiis observat. Paucis exceptis vix discrepant à Cisterciensibus, quibus ferè coævi sunt. Cæpit enim Cistercium anno Domini 1098. Carthusia verò initium habuit anno 1086. ut putavit Baronius, vel 1084. ut ex monumentis Ordinis collegit in suo Brunone Theophilus Raynaudus. Ante Vigilias dicunt ter *Pater, & Ave*. Post ultimam Antiphonam Nocturni recitant semel *Pater, & Ave*, & Absolutionem. Post *Benedictus* dicunt novem vicibus *Kyrie eleison, Christe eleison, Kyrie eleison* cum multis precibus. Privatis diebus ad preces adjungunt Psalmum *Miserere*: quas preces repetunt singulis horis. In fine lectionum ex Prophetis addunt, *Hæc dicit Dominus, Convertimini ad me, & salvi eritis*. Ad Vesperas Psalmos

mutant pro diversitate festivitatum. Ad Primam dicunt quotidie Symbolum Athanasii. Ad salutationem Angelicam pulsant quater in die, post Matutinum, post Primam, post Nonam, post Completorium. Post Collectam dicto *Benedicamus Domino* nihil aliud adungere consueverunt. In reliquis, ut dixi, ferè conveniunt cum Cisterciensibus. Commendat eorum cantum Christus Salvator noster apud S. Brigittam c. 4. revelationum extravagantium: & Angelicam eorumdem Psalmodiam elegantissimè collaudat Francisc. Petrarcha in præfatione lib. de otio Religiosorum. Sunt autem revera Carthusiani magna orbis miracula, in carne extra carnem viventes, Angelos nobis in terra, & Joannem Baptistam in Eremo repræsentantes. Sunt præcipuum Ecclesiæ ornamentum similes aquilæ in cælum volanti, quorum status universarum religionum institutis jure præfertur. Pius quidam, & religiosus Poëta apud Maximilianum (a) Sandæum in sua mystica Theologia Carthusianorum vitam, & mores hoc eleganti Epigrammate mirabiliter expressit.

Pallentem nuper rigidi Brunonis alumnum

Sic adiit mundum linguere certus Odo.

Ede Pater, quæ Carthusiæ sit regula vite.

Quæ nox, quæve dies, quid fugiant, quid agant.

Ede quibus studiis hic vivitur. Ille tacendo

Fugit, & ingemuit. Non potuit melius.

Historiam illam notissimam Theologi Parisiensis, qui post mortem tribus distinctis vicibus justè se accusatum, judicatum, & damnatum pronunciavit; atque hujus Ordinis institutioni occasionem dedit, copiosissimè defendit Raynaudus supra citatus in suo Brunone, ubi plura de laudibus Carthusianorum Lector inveniet.

^a Sand. lib. 2. comment. 3. exercit. 2. disquisit. 6. Bernard. Bauhuffs Epigram. l. 5.

§. VI.

De ritu Præmonstratensium.

I. **N**ULLA post Monachos Religiosarum Congregationum, quæ proprios ritus habeat, antiquior est Præmonstratensi. Sumpsit enim originem hic sacer & Canonicus ordo à sanctissimo Patre Norberto anno salutis 1115. habuitque aliquando plusquam mille Abbatias. Eorum ritus cum Romanis conveniunt, si pauca quædam excipias. Et primò quidem ante Vigilias nocturnas tres Psalmos recitant cum quibusdam precibus, & orationibus. Deinde in ipsis Vigiliis ante Lectiones dicunt Versum, & Orationem Dominicam, sed non absolutiones. Post nonum Responsorium concinunt *Te Deum laudamus*: & ante Laudes unum Versum semper præmittunt, quem vocant Sacerdotalem. In primis Vesperis solemnitatum magnum Responsorium concinunt post Capitulum. Ad omnes horas diei Hymnos variant pro ratione temporum, & festivitatum, Antiphonam B. Virginis, qua terminantur Horæ, non nisi post Completorium cantant. Psalterium more Romano in dies & horas distribuunt, nisi quod Psalmum 117. *Confitemini* à Septuagesima usque ad Pascha diebus Dominicis, non ad Primam, sed ad Laudes dicunt loco Psalmi *Dominus regnavit*, quem eo tempore canunt ad Primam. De reliquo tam diurnum, quam nocturnum Officium ea methodo ordinant, qua Romana consuevit Ecclesia: imò suum Breviarium esse existimant antiquum romanum, quod purum ab ipsis conservatum sit, non acceptatis mutationibus, & novis ejusdem reformationibus.

§. VII.

§. VII.

De ritu Prædicatorum.

I. Illustrissimus Prædicatorum Ordo à Canonicis Præmonstratensibus, ut D. Augustini Regulam, ita & psallendi ritum accepit. Sed viri doctrina, & sanctitate eximii eos usus in quibusdam mutarunt. Ad Primam tres Psalmos recitant, *Deus in nomine tuo, Beati immaculati, Retribue*: diebus vero Dominicis à Septuagesima usque ad Pascha, novem: videlicet *Deus Deus meus respice in me, Dominus regit me, Domini est terra, Ad te Domine, Indica me, Deus in nomine tuo, Dominus regnavit decorem indutus est, Beati immaculati, & Retribue*: quo etiam tempore dicunt ad Laudes Psalmum 217. *Confitemini*, loco Psalmi *tubilate*. Reliquo anni tempore dictos Psalmos quos Romani distributos per ferias dicunt ad Primam, isti omittunt. Martyrologium legunt post Laudes, sed cum Matutinum vespere diei præcedentis dicitur, tunc legitur post Primam. In primis Vesperis solemnitatum hos Psalmos continent, *Laudate pueri Dominum Laudate Dominum omnes gentes, Lauda anima mea Dominum, Laudate Dominum quoniam bonus est Psalmus, & Lauda Hierusalem Dominum*. Hymnos Completorii variant pro ratione temporum, & in fine horarum semper dicunt Antiphonam *Salve Regina*, & alteram de sancto Dominico cum quibusdam precibus. Extra Adventum & Quadragesimam Officium feriale ter, vel quater in Hebdomada omittunt, recitant enim de S. Dominico, de sanctissimo Sacramento, de B. Virgine, & de Sancto titulari Provinciæ. A die Paschatis usque ad Trinitatem tribus Psalmistotidemque Lectionibus nocturnas quotidie Vigiliis perficiunt, quod post octavas Resurrectionis non nisi diebus Dominicis usque ad Ascensionem faciunt Præmonstratenses.

§. VIII.

De ritu Carmelitarum.

I. **C**armelitæ Breviarium habent secundum antiquam consuetudinem Ecclesiæ Hierosolymitanæ. Hic enim Ordo pietate & religione præstantissimus diu floruisse in Oriente dicitur, antequam per diversas Europæ Provincias diffunderetur. Eorum ritus non discrepant à Dominicanis hoc dumtaxat excepto quod diebus Dominicis per annum dicunt ad Primam Psalmum 117. *Confitemini*. In Dominicis item Adventus quinque Psalmos ad Primam aliis consuetis præmittunt, nempe 21. *Deus Deus meus*, cum quatuor sequentibus. Dominicis verò Septuagesimæ usque ad Pascha, ad Laudes, & Primam eosdem Psalmos recitant, quos Prædicatores. Tempore Paschali consuetos Psalmos concinunt in nocturnis Vigiliis: tres autem Psalmos dicunt solummodo per octavas Paschatis, & Pentecostes, sicut Romani. Preces longiores habent post quædam officia. In fine cujusque horæ semper dicunt Antiphon. *Salve Regina*, cui tempore Paschali substituitur *Regina cæli*. Officia multa Sanctorum habent cum elegantibus Hymnis, Antiphonis, & Responsoriis. Diebus Resurrectionis initio Vesperarum, omisso Versu *Deus in adjutorium*, cantant solemniter *Kyrie eleison* novem vicibus, sicut in Missa: quo ritu utebatur olim Romana Ecclesia, ut constat ex ordine Romano, & ex (a) Ruperto Abbate: eundemque legi in Breviario Præmonstratensi, & in antiquiori Breviario Ordinis Prædicatorum.

a Rupert. lib. 8. de div. Offic. c. 2.

§. IX.

De ritu Lugdunensis Ecclesie.

I. **S**ANCTA Lugdunensis Ecclesia Galliarum Primatū insignis propriis ritibus utitur, quos S. Irenæum Episcopum & Martyrem instituisse, earum partium traditio est. Psalterium in ferias, & horas distribuitur more Romano; sed ad Primam per Hebdomadā non nisi tres Psalmos recitant *Deus in nomine tuo, Beati immaculati: & Retribue*: diebus verò Dominicis novem, videlicet, *Deus Deus meus respice in me, Dominus regit me, Domini est terra, Ad te Domine, Iudica me Domine, Confitemini, Beati, Retribue* & Symbolum Athanasii, quod quidem Symbolum Primæ Dominicali omnes Ecclesiæ adjungere consueverunt. Dominica autem Sexagesimæ, & sequentibus Dominicis usque ad Pascha duos priores Psalmos ad Laudes mutant, & pro Psalmo *Dominus regnavit*, legunt Psalmum 50. *Miserere*, pro Psalmo *Iubilate*, Psalmum 117. *Confitemini*: atque ideo eodem tempore ipsum *Confitemini* omittunt ad Primam, & pro eo substituunt Psalmum *Dominus regnavit*. Hoc excepto in Psalmorum distributione conveniunt omnino cum Romanis: Porro singula Officia à Lugdunensibus sic ordinantur.

II. Nocturnis præmittunt Orationem Dominicam solam, deinde dicunt Versum *Sancti Spiritus adsit nobis gratia*, tum *Domine labia mea aperies, Deus in adiutorium*, *Gloria Patri*, & Invitatorium. Immediatè post Invitatorium dicuntur Psalmi, nam Hymnis carent omnia Officia excepto Completorio. In numero, & ritū lectionum non discrepant à Romanis. Post ultimum responsorium concinunt *Te Deum laudamus* cum Antiphona & *Gloria Patri* ad instar Psalmi: sequitur Versus, quo dicto incipiunt Laudes. Post Psal. Laudum dicto Capitulo, & Versu se-

S f ij

quitur Canticum, omisso Hymno, tum Collecta dicti, *Benedic. Domino*, & finis. Prima, Tertia, Sexta, & Nonna conveniunt cum Romanis, si Hymnos demas, & parva Responsoria post Capitulum. Id quoque notandum quod ante Horas Orationem Domini am solam recitant, & post singulas legunt Psalmum *De profundis* cum Collecta pro defunctis. Antiphonam de B. Virgine, qua Romani terminant horas, hi non nisi post Nonnam & Completorium concinunt. Vesperas incipiunt quemadmodum & alias horas, tum dictis Psalmis & Versu, Canticum *Deiparæ* modulantur. In quibusdam solemnitatibus Antiphonam Cantici septies repetunt & Versibus ipsius Cantici intermiscunt. Dicunt postea Collectam more solito, & sic finiuntur Vesperæ. Completorio nullam præmittunt lectionem, sed dicta Oratione Dominica, dictisque Versibus *Converte nos Deus, & Deus in adiutorium* eisdem Psalmos concinunt, quos Romani. Sequitur Hymnus, quem singulis feriis, & festis mutant: statim verò post Hymnum dicitur Versus, omisso Capitulo, tum Canticum Simeonis, postea preces, Oratio, & Benedictio: deinde Psalmus *De profundis*, ac tandem Antiphona conveniens de B. Virgine. Certis diebus ad Laudes & Vesperas, itemque ad reliquas horas preces habent, Litanias, & Processiones, ac peculiare quosdam ritus, quos brevitatis gratia præmitto. Ecclesia ista novitates nescit, & tam in cantu, quam in ceremoniis, & aliis functionibus Ecclesiasticis antiquitatis tenacissima est, de qua recte laudatur à D. (a) Bernardo: Inter Ecclesias Gallicæ constat profecto Lugdunensem hæcenus præminuisse sicut dignitate sedis, sic honestis studiis, & laudabilibus institutis. Ubi enim æque viguit disciplina censura, morum gravitas, maturitas consiliorum, auctoritatis pondus, antiquitatis insigne? Præsertim in Officiis Ecclesiasticis haud facile unquam repentinis

* Bern. Epist. 174.

visa est novitatibus acquiescere, necesse aliquando juvenili passa est decolorari levitate Ecclesia plena iudicii.

§. X.

De ritu Ambrosiano.

I. **M**ediolanensis Ecclesiæ ritus à D. Ambrosio ejus civitatis Archiepiscopo Ambrosiani dicuntur, non quod ipse institutor eorum fuerit, ut multorum opinio est, sed quia illos auctoritate sua, & eximia sanctitate plurimum nobilitavit. Dicit autem Ambrosiani ceperunt paulo post ejus decessum, ut observat doctissimus vir Joseph Vicecomes lib. 2. de ritibus Missæ cap. 12. qui asserit eam Ecclesiam Missæ ordinem à S. Barnaba Apostolo, psallendi verò Regulam à S. Mirocleto Archiepiscopo accepisse. Psalterium dividunt ambrosiani in duas partes: primam à Psalmo primo ad 109. *Dixit Dominus* nocturnis Vigiliis, secundam usque ad finem diurnis horis assignant. In hujus secundæ partis distributione sequuntur omnino Romanam Ecclesiam. At prima pars in duas Hebdomadas divisa decem continet decurias, ut vocant, singulisque noctibus una decuria persolvitur, hoc modo. Prima decuria Psalmos sexdecim continet à primo usque ad 16. & psallitur feria secunda prioris Hebdomadæ. Secunda decuria incipit à Psalm. 17. *Diligam te Domine*: habetque Psalmos quatuordecim, & expletur feria tertia. Aliæ decuriæ Psalmis decem constant, excepta ultima, quæ octo Psalmorum est. Decuria itaque tertia pro feria quarta incipit à Psalmo 31. *Beati quorum*. Quarta pro feria quinta à Psalm. 41. *Quemadmodum desiderat*. Quinta pro feria sexta à Psalm. 51. *Quid gloriaris*. Sexta pro feria secunda alterius Hebdomadæ à Ps. 61. *Nonne Deo*. Septima pro feria tertia à Ps. 71. *Deus judicium tuum*, & sic deinceps. Sabbatis, &

Dominicis diebus, & in solemnitatibus Domini certis Canticis nocturnas preces persolvunt. In feriis autem, & quibuslibet aliis Sanctorum festivitatibus suprascriptas decurias non mutant. Ab hac tamen Regula excipiuntur sex feriæ ante Nativitatem Domini, quas vocant de exceptato, & sex item feriæ majoris Hebdomadæ, in quibus Psalmis utuntur peculiaribus. Porro Psalterii versionem propriam habent similem ei, qua Romæ utuntur Canonici S. Petri in Vaticano.

II. Ad Nocturnos post *Pater & Ave*, dicitur Versus *Deus in adjutorium*: sequitur Hymnus semper idem, *Eterne rerum conditor*, mox additur Responsorium, deinde Canticum trium puerorum cum Antiphona, & ter *Kyrie eleison*. Postea cum Antiphonis dicuntur Cantica vel Psalmi pro exigentia diei vel temporis: quibus dictis leguntur tres lectiones cum suis benedictionibus ferè semper propriis. Diebus Dominicis lectiones sunt de Homilia in Evangelium, in feriis de Scriptura, in festis tertia est de vita Sancti, vel de sermone festivitatis. Excipiuntur ab hoc ordinario Nativitas Domini, & Epiphania, quibus diebus dicuntur tres Nocturni, & novem Lectiones. Feria item sexta in Parasceve leguntur sex Lectiones, sed tres ultimæ sunt integræ Passiones secundum Marcum, secundum Lucam, secundum Joannem: Passio verò secundum Matthæum Missæ reservatur. Post duas priores lectiones duo sequuntur Responsorialia: post ultimam dicitur *Te Deum laudamus*, si tempus requirat, vel nihil additur.

Laudes absolutè inchoantur à Versu *Deus in adjutorium*: sequitur Canticum Zachariæ, pro quo in Dominicis Adventus, in Nativitate Domini, Circumcisione, & Epiphania dicitur Canticum Moysis, *Audite caeli*, cum Antiphona, & ter *Kyrie eleison*. Tum in Dominicis, & Sanctorum solemnitatibus dicitur quinquies, vel etiam septies repetita Antiphona ad sanctam Crucem, addita quadam Oratione secreta. Mox alterum

Moyſis, *Cantemus Domino* cum ſua Antiphona, & ter *Kyrie eleiſon*, aliaque Oratione ſecreta. Deinceps Canticum trium puerorum, *Benedicite omnia opera* (illud enim quod dicitur ad Nocturnos incipit *Benedictus es Domine Deus Patrum noſtrorum*) cujus loco Sabbato dicitur *Psalmus 117. Confitemini*, & in aliis feriis *Psalm. 50. Miſerere* cum Antiphona, & ter *Kyrie eleiſon*. Additur Oratio clara voce, qua finita ſub uno *Gloria Patri* quatuor *Psalmi* recitantur *Laudate Dominum de cœlis* cum duobus ſequentibus, & *Laudate Dominum omnes gentes*. Finitis *Psalmis* dicitur Capitulum, tum Antiphona cum tribus *Kyrie eleiſon*, *Dominus vobiscum*, & *Psalmus directus*, qui ſimul ab utroque choro cantatur. Poſtea Hymnus pro qualitate Officii diverſus: & duodecies *Kyrie eleiſon* cum *Dominus vobiscum*: & dicitur *psallenda una* in feſtis Sanctorum, in Dominicis duplex. Eſt autem *psallenda*, Antiphona quædam repetita cum *Gloria Patri* additis quibuſdam Verſibus, & ter *Kyrie eleiſon* cum Oratione. In feriis loco *psallendæ* dicitur quoddam Reſponſorium, quod vocatur in baptiſterio. Quibus abſolutis finiuntur *Laudes*, niſi facienda ſit aliqua commemoratio, quæ fieri ſolet per *psallendam* illius diei vel officii, de quo ſit commemoratio. Quotidie autem, quando officium non eſt ſolemne ſit commemoratio de B. Virgine, de S. Ambroſio, & de Patrono Eccleſiæ.

Ad primam poſt *Pater & Ave*, & *Deus in adjutorium* dicitur Hymnus *Iam lucis orto ſidere*: Tum *Psalmi Deus in nomine tuo*, *Beati*, & *Reſtribue* ſine Antiphona: quibus finitis dicitur *Alleluia*, & in Quadrageſima *Laus tibi Domine Rex æternæ gloriæ*. Sequitur epiſtolella, ut vocant, cum Reſponſorio brevi, cui ſtatim quotidie ſubditur Symbolum Athanaſii: poſtea Capitulum cum precibus, quæ tamen omittuntur in quibuſdam ſolemnitatibus. Adduntur tres Orationes eadẽ ſemper. Tum legitur Martyrologium, poſt quod dicitur Ver-

sus *Exultabunt Sancti in gloria* cum oratiuncula, & sic finitur Prima.

Tertia, Sexta, & Nona iisdem Hymnis, & Psalmis replentur, quibus utitur Romana Ecclesia. Psalmi tamen dicuntur sine Antiphona, in quorum fine dicto *Alleluia*, vel *Laus tibi Domine*, sequitur epistolella cum Responsorio brevi, tum preces, si dicendæ sint, postea Oratio, & sic terminantur Horæ. In solemnitatibus, & Dominicis diebus cantatur Hymn. ad Tertiam, qui incipit *Iam surgit hora tertia*.

Vesperæ post *Pater & Ave* incipiunt absolutè à Salutatione *Dominus vobiscum*, deinde cantatur Lucernarium, id est Responsorium quoddam ter repetitum diversim secundum Officii diversitatem. Dicitur iterum *Dominus vobiscum*, postea Antiphona, mox tertio *Dominus vobiscum*: tum Hymnus conveniens. Post Hymnum quarto *Dominus vobiscum*, & Responsorium, quo finito adhuc repetitur *Dominus vobiscum*. Sequuntur quinque Psalmi cum suis Antiphonis, idem videlicet quibus utitur Romana Ecclesia. Verum in solemnitatibus Domini sub una Antiphona, & uno *Gloria Patri* unus psalmus dicitur diversus pro diversitate Officii, cui semper adjungi solent psalmi *Ecce nunc benedicite Dominum, & Laudate Dominum omnes gentes*. In festis Sanctorum post primam Orationem dicitur alter psalmus diversus pro varietate Officii, seu festivitatis. Absolutis psalmis cum Antiphonis dicitur ter *Kyrie eleison*, *Dominus vobiscum*, & Oratio conveniens Officio. Postea *Dominus vobiscum*, & *Magnificat* præmissa Antiphona. Finito Cantico iteratur primus ejusdem Versus, & repetita Antiphona dicitur ter *Kyrie eleison*, & alia Oratio. Deinde psallenda, & alia sicut in Laudibus recitantur. In feriis Quadragesimæ non dicitur *Magnificat*, sed duodecies *Kyrie eleison*. Habent ambrosiani quædam Vesperas de sanctis Patronis, & Titularibus Ecclesiarum, quæ dicuntur cum Vigiliis, in quibus

bus post primam Orationem dicitur primus psalmus, tum legitur una lectio de vita illius Sancti cum suo Responsorio, & post aliam Orationem dicto secunda psalmo legitur alia lectio cum suo item Responsorio. Denique dicto Cantico *Magnificat* cum psallendis cantantur Litanie cum quibusdam Orationibus.

Ad Completorium præmissis *Pater, Ave, Convertite nos, & Deus in adiutorium*, dicitur quotidie Hymnus *Te lucis ante terminum*, excepta Quadragesima, in qua dicitur Hymnus *Christe qui lux es & dies*. Tum sine Antiphona dicuntur psalmi *Cum invocarem, In te Domine, Qui habitat*, & sub uno *Gloria Patri, Ecce quam bonum, Ecce nunc benedicite Dominum, & Laudate Dominum omnes gentes*: quibus finitis dicitur *Alleluia*, vel *Laus tibi Domine Rex æternæ gloriæ*. Tum in Quadragesima hymnus *Te lucis ante terminum*, alio tempore statim subditur Epistolella cum suo Responsorio brevi, deinde Canticum *Nunc dimittis* cum precibus, si dicendæ sint; Ad dicitur Antiphona B. Virginis cum sua Oratione. Tandem fit confessio communis, & sic finitur Completorium.

§. XI.

De ritu Mozarabico.

I. **C**UM Hispania penè omnis Arabum inundatione tabesceret, Christiani inter barbarorum prefuras degentes dicti sunt Mozarabes, sive Mixtarabes, id est mixti cum Arabibus, quare & Officium eorum Mozarabicum, & Mixtum appellatum est. hujus ritus institutores fuerunt sancti viri Leander, & Isidorus Hispalenses Episcopi, solius tamen Isidori nomen retinuit, quem solum ejus auctorem agnoscit (a) Baronius. Sic inscribi solet, Officium Gothicum, sive Mixtum secundum Regulam B. Isidori. Ex decreto quarti Toletani Concilii omnes Hispaniarum Ecclesiæ hoc

a Baron. ann. 633, num. 70.

olim utebantur, sed regnante Alphonso VI. mutatum fuisse dicitur jussu Gregorii VII. Romani pontificis, cujus ob hanc causam cum Regibus Hispaniarum contentiones narrat (b) Baronius. Extant de hac re ejusdem (c) Gregorii Epistolæ Alphonso, & Sanctio regibus, & Episcopis Hispaniarum à paribus scriptæ Indictione duodecima anno scilicet 1074. Tametsi enim officium istud à viris sanctis, & orthodoxis compositum fuisset, Hispania tamen ab infidelibus devastata multi errores in illud irreperant, ut ex Albino Flacco constat lib. 1. adversus Elipantum Episcopum Toletanum, qui ex iisdem Officiis depravatis multa assumit testimonia ad suam hæresim astruendam. Nunc tam Missale quam Breviarum hujus ritus correctæ sunt, & juxta sensum Catholicum emendata, jussu Francisci Ximenez Archiepiscopi Toletani, qui exploratis Gothicis characteribus, Latinis ea conscribi, actypis mandari curavit: tum Sacerdotes instituit, qui juxta hunc ritum Deo laudes, & sacrificium offerrent. Adhuc viget hoc Officium, & servatur Toleti in quinque paræciis, & in sacello ejusdem Francisci Ximenez, itemque Salamanticæ in sacello Doctoris Talabricensis, quod est in claustrò majoris Ecclesiæ. plura de hoc ritu Etherius, & Beatus Scriptores antiqui, & graves lib. 1. adversus præfatum Elipantum. Discrepat ferè in omnibus ab usibus aliarum Ecclesiarum.

II. Omnes horæ sic inchoantur. *Kyrie eleison. Christe eleison. Kyrie eleison. Pater noster, & Ave Maria* secretò: additur in nocturnis *Ave Regina cælorum* cum Versu, & Oratione. Tum protinus alta voce, *In nomine Domini nostri Iesu Christi lumen cum pace:* respondent omnes *Deo gratias.* Solum Completorium aliter incipit ut videbimus. Horis autem absolutis dicitur *Pater noster* alta voce, singulisque petitionibus respondetur *Amen*, nisi cum illa profertur *Panem nostrum quotidianum da nobis hodie*, cui

b Idem. an. 1074. & 1080. c Greg. VII. lib. 1. Epist. 64. & 83.

respondetur *Quia Deus es.* Mox eodem vocis tenore in Laudibus, & Vesperis hæc Oratio subsequitur: *Liberati à malo, confirmati semper in bono tibi servire mereamur Deo, ac Domino nostro. Pone Domine finem peccatis nostris, da gaudium tribulatis, præbe redemptionem captivis, sanitatem infirmis, requiemque defunctis: concede pacem, & securitatem in omnibus diebus nostris. frange audaciam inimicorum nostrorum: exaudi Deus orationes servorum tuorum omnium fidelium Christianorum in hoc die, & in omni tempore. Per Dominum nostrum.* In cæteris precibus loco hujus Orationis dicitur, *A malo nos libera & in tuo timore, & opere bono nos confirma.* His peractis dicit Diaconus, *Humiliate vos benedictioni;* & statim Sacerdos benedictionem pronunciat tres petitiones continentem, quarum cuilibet respondetur. *Amen.* Tandem omnes horæ hac clausula terminantur, *In nomine Domini nostri Iesu Christi perficiamus cum pace:* & respondent omnes *Deo gratias.* Habebant olim Mozarabes horas duodecim, ex quibus quatuor rejectæ sunt, videlicet, in principio noctis, ante lectum media nocte, & in surrectione lecti.

Nocturnæ preces hujus Officii brevissimæ sunt. Post commune principium suprascriptum dicitur Antiphona cum Psalmo 50. *Miserere.* Hinc tres cantantur Antiphonæ cum Responsorio uno quamlibet autem Antiphonam sua comitatur Oratio. Diebus Dominicis loco primæ Antiphonæ dicitur Hymnus *Æternæ rerum conditor,* statimque sequitur Oratio, post quam dicuntur tres Psalmi cum suis Antiphonis. His rursus succedunt tres Antiphonæ cum Responsoriiis & Orationibus, Cum ultimo autem Responsorio absolvuntur Vigiliæ nocturnæ. Psalmus *Miserere* mutatur in psalmum *Domine quid multiplicati sunt diebus Dominicis à paschate ad pentecosten, & in festis solemnioribus.*

Ad Laudes dicta prius salutatione, *Dominus sit semper vobiscum,* cantatur Antiphona, quam sequitur Canti-

cum unum ex veteri, vel novo Testamento. In festis B. Virginis, & in nocte Nativitatis Domini dicitur hoc loco Canticum *Magnificat*: & in festo S. Joannis Baptistæ Canticum *Benedictus*. Aliis diebus alia Cantica diversa assignantur. Absoluto Cantico repetitur Antiphona, & dicto *Dominus sit semper vobiscum*, dicitur alia Antiphona ante Canticum trium puerorum. Sequitur sonus similis nostris Responsoris, & alia Antiphona ante Psalmum *Laudate Dominum de cælis*, quo decantato legitur Prophetia, quam sequitur Hymnus, tum supplicatio sacerdotis ad populum, qua eum hortatur, ut petat à Deo quæ necessaria sunt ad salutem: cui respondetur *Præsta omnipotens æterne Deus*. Postea Capitulum per modum Orationis præmissis *Kyrie elison*: Tum *Pater noster*, & Laus constans ex versibus quibusdam sæpius repetitis, dataque benedictione finis Laudibus imponitur. Antiphonis & Laudibus sæpius adjungunt sanctissimæ Trinitatis doxologiam, quam hoc modo pronunciant, *Gloria & honor Patri, & Filio & Spiritui sancto in sæcula sæculorum. Amen.*

Post Laudes unum Officium speciale habent Mozarabes ante Primam persolvendum, quod vocatur Aurora. Solis diebus ferialibus dicitur, & constat quatuor Psalmis cum Antiphona, habetque laudem unam, Hymnum unum, Versum unum, *Pater noster*, & quasdam preces. Psalmi sunt isti, *Deus in adjutorium*, *Beati immaculati*, *In quo corrigit*, *Retribue*.

Initio Primæ dicitur antiphona, & *Dominus sit semper vobiscum*, statimque dicuntur septem Psalmi, nimirum *Deus misereatur*, *Exaltabo te Deus meus Rex divinus in Versu Regnum tuum*, *Laudate pueri*, *Adhæsit*, *Legem pone*, & *Veniat*: tum iteratur antiphona, quam sequitur Responsorium unum, Prophetia, Epistola, laus, Hymnus, & Versus. Mox dicitur *Te Deum laudamus*, & *Gloria extra Adventum*, & *Quadragesimam*: deinde Symbolum Apostolorum, suppli-

catio, *Pater noster*, benedictio, & finis.

Tertia, Sexta, & Nona incipiunt ut Prima, habentque quatuor Psalmos, & varia Responfa, quibus succedunt prophetia, Epistola, Laus, Hymnus, & clamores, quibus petunt à Deo, ut non juxta scelera pœnas infligat. Sequuntur supplicatio, Capitulum, *Pater noster*, benedictio, & sic horæ singulæ terminantur. Ad Tertiam hi psal, dicuntur, Venite exultemus, Memento verbi tui, portio mea, Bonitatem. Ad Sextam, Deus in nomine tuo, Feci judicium, Mirabilia, Justus es Domine. Ad Nonam Lauda anima mea Dominum, Lætatus sum, Ad te levavi oculos meos, Nisi quia Dominus.

Ad Vesperas nullos concinunt psalmos, sed dicto *Dominus sit semper vobiscum* cantant laudem unam, sonum unum, Antiphonam unam, semperque singulis præmittunt salutationem. Sequitur alia laus, tum Hymnus, supplicatio, Capitulum, *Pater noster*, benedictio: item alia laus, quæ dum cantatur incensatur Ecclesia: demum recitata Oratione, sive Collecta diei finiuntur Vesperæ.

Completorium initium sumit à psalmo: *Signatum est super nos lumen vultus tui Domine*. Mox dicuntur tria *Alleluia*, & in Quadragesima *Laus tibi Domine Rex æterna gloria*. Sequitur alius psalmus, iterumque ter *Alleluia*: deinde alius psalmus cum Hymno, & Versu. Consequenter dicitur psalmus *Qui habitat*. Huic succedit alius psalmus, & alter Hymnus: tum Versus, supplicatio, *Pater noster*, & benedictio. Dicta tandem Antiphona *Salve Regina* cum Versu, & Oratione absolvitur Completorium.

§. XII.

De aliis quibusdam ritibus Ecclesie Latinae.

I. **P**Ræter hætenus descriptos ritus de aliis quoque Latinis Ecclesiis agendum foret, quæ & proprio utuntur Breviario, & singulari inter cæteras religione, ac dignitate præminent. Multi enim Episcopatus in Gallia, & in Belgio sunt, multi in Germania, & quidam etiam in Hispania, qui proprio ac peculiari ritu Domino deo laudes persolvunt. Sed quoniam ab his quos jam descripsimus, maximè autem à Romanis vix discrepant, tum in psalmodiarum distributione, tum in numero lectionum, tum in ipsa Officii methodo, ac ordinatione, superfluum existimavi singularem de illiustrationem instituire. Nam præter quædam minutiora nihil novi in ipsis occurrit. psalterii divisionem eam Gallicæ Ecclesiæ ac Germanicæ, itemque Belgicæ, ac Hispanicæ sequuntur, quam Romanâ tenet Ecclesia, exceptis Psalmis qui horæ primæ deserviunt, in quorum distributione cum eo ritu ferè omnes conveniunt, quem Officio Prædicatorum, vel Lugdunensis Ecclesiæ supra assignavimus. Ecclesia Bisuntina quæ est Sequanorum Metropolis, habet hoc proprium, quod in secundis Vesperis solemnitatum nec Capitulum, nec Hymnum dicit, sed pro Capitulo *Alleluia* cum Versu, pro Hymno quamdam profam modulatur: in magnis item solemnitatibus bis Canticum *Magnificat* repetit, variis intermixtis Antiphonis. Tolitani ante Matutinum recitant flexis genibus Antiphonam *Ave Regina cælorum* cum Collecta: tum psalmodias Graduales, & horas B Virginis præmittunt, exceptis festis. Sed hæc minutiora sunt, & prætermittendæ: cum notabile discrimen in sacris precibus non constituent.

§. XIII.

De ritu Græcorum.

I. **A**B Ecclesia Occidentali ad Orientalem transeo, à Latino ad Græcum idioma. Vox quidem dissona, ut loquitur (a) Hieronymus, sed una Religio. Sunt autem Græcorum ritus in omnibus Ecclesiis, & Monasteriis Orientalibus similes, exceptis paucissimis observationibus, quæ licet modici momenti sint, diversis tamen Typicis nomen dederunt: est enim Typicon S. Sabæ, Studitarum, Montis sancti, quæ quidem Typica varietatem potius Monasticarum constitutionum, quam sacrorum rituum continent. Psalterium dividunt Græci in viginti *καθίσματα* quasi sedes, & pausas, sive stationes, quia dum bini, & bini ad recitandum accedunt, illis stantibus cæteri sedent. Quodlibet Cathisma sive pluribus, sive paucioribus constet Psalmis in tres partes distinguitur per Versum *Gloria Patri*: imo Cathisma 17. quod unicum habet Psalmum 118. eadem distinctione in tres sectiones dividitur. A Dominica in Albis usque ad Dominicam post octavam Exaltationis S. Crucis, quæ die 14. Septembris à Græcis solemniter celebratur, totum Psalterium semel in hebdomada percurrunt hoc modo. Die Sabbati in Vesp. dicunt primum Cathisma. Die Dominico in Matutino secundum, & tertium. Feria secunda in Matut. 4. & 5. In Vesp. 6. Feria tertia in Matut. 7. & 8. In Vesp. 9. Feria quarta in Matut. 10. & 11. In Vesp. 12. Feria quinta in Matut. 13. & 14. In Vesp. 15. Feria sexta in Matut. 19. & 20. In Vesp. 18. Sabbato in Matut. 16. & 17. A Dominica post octavam Exaltationis usque ad Dominicam in Quinquagesima eundem ordinem servant in Psalterio legendo, nisi quod Feria

a Hier. sep. 17.

secunda, tertia, quarta, & quinta semper in Vesperis legunt Cathisma 18. & ea Cathismata, quæ vespers horum dierum assignata erant, adjiciuntur Matutino: & Matutino diei Dominicæ superadditur Cathisma 17. A Quinquagesima usque ad Feriam quartam Dominicæ Psalmarum bis in hebdomada Psalterium recitant. Die Sabbati ad Vesperas legunt primum Cathisma, Die Dominica ad Matut. 2. 3. & 17. Feria secunda ad Matut. 4. 5. & 6. Ad Tertiam 7. Ad Sextam 8. Ad Vesp. 18. Feria tertia ad Matut. 9. 10. & 11. Ad Primam 12. Ad Tertiam 13. ad Sextam 14. Ad Nonam 15. Ad Vesp. 18. Feria quarta ad Matut. 16. 19. & 20. Ad Primam primum. Ad Tertiam secundum. Ad Sextam 3. Ad Nonam 4. Ad Vesp. 18. Feria quinta ad Matut. 5. 6. & 7. Ad Primam 8. Ad Tertiam 10. Ad Sextam 11. Ad Nonam 12. Ad Vesp. 18. Feria sexta ad Matut. 13. 14. & 15. Ad Tertiam 19. Ad Sextam 20. Ad Vesp. iterum 18. A Feria quarta Dominicæ Palmarum usque ad Dominicam in Albis exclusivè non legunt Psalterium, nam ista cathismata omittunt, quæ solent adjungi Officio jam ex quibusdam Psalmis, & Orationibus constituto. Omnia verò Cathismata aliquando ex octo, vel novem Psalmis, aliquando ex paucioribus constant, excepto 17. quod, ut dixi, unicum habet Psalmum *Beati immaculati in via.*

II. Totum Officium dividunt Græci in Nocturnum quod *μεσονύκτιον* vocant, id est Officium mediæ noctis, Matutinum, Laudes, Primam, Tertiam, Sextam, Nonam, Vesperas, Completorium: quibus additur Typicon, quod loco Missæ recitari solet.

Nocturnum sic incipit. *Benedictus Deus noster nunc & semper, & in secula seculorum, Amen. Rex cælestis, consolator spiritus veritatis, qui ubique es, & replet omnia, thesaurus bonorum, & vita largitor: Veni, & inhabita nos, & munda nos ab omni macula, & salva bone animas nostras.* Sequitur Trisagion, videlicet, *Sanctus Deus, sanctus*

Etus fortis, Sanctus immortalis miserere nobis: & dicitur ter Gloria Patri. Sanctissima Trinitas miserere nostri, Domine dele peccata nostra, Domine parce iniquitatibus nostris, Sancte visita, & medere infirmitatibus nostris propter nomen tuum. Kyrie eleison, ter Gloria Patri. Quoniam tuum est regnum, & virtus, & Gloria Patris, & Filii, & Spiritus sancti, nunc & semper, & in secula seculorum, Amen. Kyrie eleison duodecies. Gloria Patri. Venite adoremus Regem nostrum Deum. Venite adoremus Christum Regem nostrum Deum. Venite adoremus, & procidamus coram ipso Domino Iesu Christo, & Deo nostro. Hoc initium est omnibus horis commune, si dicantur separatim: si autem simul recitentur, illa Officia quæ ad junguntur, ab illis versiculis incipiunt, Venite adoremus. deinde Noct. ita proseguuntur. dicunt Psalm. 50. Miserere, & integrum Psalm. 118. Beati immaculati in via. Credo in unum Deum, Trisagion, Troparia consueta, & præscripta. Kyrie eleison quadragesies, cum solitis Orationibus. Tum sequitur secunda pars Nocturni. Venite adoremus ter, ut supra, Psalm. 120. Levavi oculos meos & 133. Ecce nunc. Trisagion, Troparia pro defunctis. Kyrie eleison duodecies. Oratio pro defunctis, & dimissio Nocturni cum preceationibus pro vivis, & eorum necessitatibus specialiter expressis, & pro defunctis. Hic accedit petitio veniæ, & absolutio Sacerdotis, seu Archimandritæ, aut alterius Præpositi Monachorum. die Sabbati loco Psalmi Beati immaculati dicuntur Psalmi sequentes, Te decet Hymnus usque ad Deus in adiutorium inclusivè, videlicet à 64. usque ad 69. dominica die Nocturnum penitus diversum est. Post commune principium dicitur Psalmus Miserere. Tum Odarium de sanctissima Trinitate, quod novem odis constat, sicut cætera omnia Odaria: secunda tamen ode non canitur. Trisagion, Troparia consueta, Litaniam pro variis indigentis, Petitio veniæ, absolutio, & preceationes pro vivis, eorumque necessitatibus.

Ad Matutinam præmisso initia superscripto dicuntur

Te

Psalmi 19. & 20. *Exaudiat*, & *Domine in virtute tua*.
 Mox Trisagion cum Tropariis, & Litaniam Sacerdotis.
 Tum Psalmi sex, nempe 3. *Domine quid multiplicati sunt?*
 37. *Domine ne in furore*, 62. *Deus Deus meus ad te de luce*
vigilo, 87. *Domine Deus salutis mea*, 102. *Benedic*, &
 142. *Domine exaudi*. Sequitur Litaniam magna Sacerdotis.
 Canitur deinde, *Deus Dominus & illuxit nobis*, seu *Alle-*
luja pro diversitate temporum, Troparia, & debita
 Cathismata Psalterii, Psalmus 50. *Miserere*, & post
 ipsum aliquot Odaria. Tum *Magnificat*, addendo post
 quemlibet versiculum glorificationem B. Virginis Ma-
 riæ. In festis tamen solemnioribus non *Magnificat*, sed
 quædam alia cantantur, & in aliquibus festivitâtibus
 sufficit ode nona, quæ semper sine ulla exceptione B.
 Virginis laudes continet.

Laudes immediatè junguntur Matutino, ideoque
 incipiunt sine præviis orationibus, sed post Exapostila-
 rion, sive dimissorium canitur *omnis spiritus laudet Do-*
minum. Sequuntur Psalmi 148. *Laudate Dominum de*
cælis, 69. *Deus in adjutorium*, & 108. *Deus laudem meam*
ne tacueris, interserendo ultimi Psalmi Versiculis Sti-
 chiria diversa pro dierum diversitate. Additur *Gloria in*
excelsis totum cum orationibus: Tum Litaniam, & Stichir-
 ia cum quibusdam Versiculis: & post *Gloria Patri* cum
 Stichirio cantatur Versiculus *Bonum est confiteri Domino*.
 Demum Trisagion, Troparion, Litaniam, & finis.

Ad Primam post initium dicuntur Psalmi 5. *Verba*
mea auribus percipe, 89. *Domine refugium*, & 100. *Mi-*
sericordiam, & *judicium*. deinde Troparia pro temporis
 exigentia, & nonnulla quæ nunquam mutantur, Trisa-
 gion, Contacion quod est brevissimus modulus, *Kyrie*
eleison quadraginta vicibus, Orationes, & finis.

Ad Tertiam, Sextam, & Nonam idem ordo serva-
 tur, sed Psalmi diversi sunt, & diversæ Orationes.
 Psalmi Tertiam sunt 16. 24. & 50. *Exaudi Domine*
justitiam meam, *Ad te Domine levavi animam meam*, &

Miserere. Sextæ 53. 54. & 90. *Deus in nomine tuo, Exaudi Deus orationem, & Qui habitat.* Nonæ 83. 84. & 85. *Quam dilecta, Benedixisti, & Inclina.* Cæterum præter horas sunt quoque Officia, quæ Mezoriam nuncupantur. Mezorium primæ horæ post initium à Trisagio sumptum, habet Psalmos 45. 91. & 92. *Deus noster refugium, Bonum est confiteri, & Dominus regnavit, decorem indutus est.* Sequitur Trisagion, & post ipsum Troparia, tum Kyrie eleison triginta vicibus, Orationes, & finis. Similiter procedunt reliqua Mezoriam, sed Psalmos & Orationes peculiare habent. Mezorium horæ tertiæ his constat Psalmis 29. 31. & 60. *Exaltabo te Domine, Beati quorum, Exaudi Deus deprecationem meam.* Sextæ 55. 56. 69. *Miserere mei Deus quoniam conculcavit me homo, Miserere mei Deus miserere mei, Deus in adjutorium meum intende.* Nonæ 83. 84. 85. ut supra ad Nonam.

Typicon ita incipit. *Benedic anima mea Dominum: Benedictus es Domine:* sequuntur Psalmi 102. & 145. *Benedic anima mea Dominum, & Lauda anima mea Dominum.* Tum Canticum de Verbo incarnato. Octo beatitudines cum Tropariis, aut Stichiriis, Epistola, & Evangelium. Precationes cum glorificatione sanctissimæ Trinitatis. *Sanctus, Sanctus, Sanctus, Credo in unum Deum.* Oratiuncula deprecatoria *Pater noster.* Contactia. *Kyrie eleison* duodecies. Oratio ad sanctissimam Trinitatem. Psalmus 33. *Benedicam Dominum in omni tempore, & finis.*

Ad Vesperas post consuetum initium dicitur Psalmus 103. *Benedic anima mea Dominum:* Tum Litaniam magna. Postea Psalterium, mox Psalmi 140. *Domine clamaui ad te, 141. Voce mea ad Dominum clamaui, 129. De profundis, & 116. Laudate Dominum omnes gentes:* Versibus autem duorum Psalmorum posteriorum intermiscuntur stichiria. Sequuntur Versiculi, Prophetiæ, Litaniam, Orationes, Psalmus 122. *Ad te levavi oculos*

meos cum stichiriis. diebus Sabbati, & in primis Vesperis solemnitatum loco præfati Psalmi alii Versiculi adhibentur. demum *Nunc dimittis*, Trisagion, Troparion, Litaniam, & finis.

Completorium, quod à Græcis ἀπόδειπνον dicitur, quia post cœnam persolvi solet, triplex est pro temporum diversitate. Aliud est parvum, aliud medium, aliud magnum. Completorium parvum præmisso principio habet Psalmos, 50. *Miserere*, 69. *deus in adiutorium*, & 142. *Domine exaudi*. Sequitur *Gloria in excelsis* cum Orationibus. Tum Odarium. Trisagion, Troparia, *Kyrie eleison* quadragesies, Oratio ad Deum, Oratio ad B. Virginem, alia Oratio ad deum, & finis cum petitione veniæ, absolutione, & precationibus pro vivis, & defunctis. Completorium medium post initium habet Psalmum *Qui habitat*, tum Canticum *Isaiæ Nobiscum deus*, postea Troparia, *Credo in unum deum*, Invocationes B. Virginis, angelorum, & Sanctorum, Trisagion, Troparia, *Kyrie eleison* quadragesies, & Orationem. mox ter *Venite adoremus*, Psalm. 50. 69. & 142. *Gloria in excelsis*, & reliqua, ut in parvo Completorio. Completorium magnum in tres partes distinguitur. Prima pars post initium constat Psalmis, 4. *Cum invocarem*, 6. *Domine ne in furore*, 12. *Vsquequo*, 24. *Ad te Domine*. 30. *In te Domine speravi*, & 90. *Qui habitat*. Sequitur Canticum *Isaiæ Nobiscum deus*, Troparia, *Credo in unum Deum*, Invocationes B. Virginis, Angelorum & Sanctorum, Trisagion, Troparia, *Kyrie eleison* quadragesies, & Oratio. Secunda pars incipit à Versu *Venite adoremus*, ter: deinde dicuntur Psalmi 50. & 101. *Miserere*, & *Domine exaudi*. Tum Oratio manasse Regis Judæorum, Trisagion, Troparia, *Kyrie*, & oratio. Tertia pars post *Venite adoremus* ter habet Psalmos 109. & 142. *Dixit Dominus Domino meo*, & *Domine exaudi*: deinde *Gloria in excelsis*, & reliqua, ut in parvo Completorio. atque hi sunt ritus, quibus com-

miniter utuntur Græci : sunt tamen aliqua quæ pro ratione temporum immutantur. Officium enim hebdomadæ Paschatis diversum est & brevissimum, Officium Quadragesimæ solito longius, & alia multa sunt, quæ sigillatim describi non possunt: & si quis ea exactius scire desiderat, Typica consulere debet. Porrò Græci ritus nullibi exactius observantur, quam in Monte sancto, quem Geographi Athon vocant. degunt in eo multa milia Monachorum in diversis monasteriis, estque in tanta apud Græcos sanctimoniam æstimatione, qua Roma apud nos. Mons aded elatus est, inquit Pomponius Mela, ut credatur altius surgere, quam unde imbres cadunt. Longitudo ejus trium dierum, latitudo dimidii diei iter habere dicitur, estque in Macedonia. Sunt autem ritus Græcorum antiquissimi à sanctis Patribus Sabba, Charitone, Euthymio, & aliis sapientissimè ordinati. Successu verò temporis multa addita, & mutata sunt, ut docet vir doctissimus, & horum rituum peritissimus Leo Allatius lib. 3. de consensu Orientalis & Occidentalis Ecclesiæ cap. 13. & in dissertatione de libris Ecclesiasticis Græcorum. Atque hinc factum est ut Græcanica Officia in ingentem molem excreverint

§. XIV.

De ritu Græco Monachorum Cryptæ ferratæ Ordinis

S. Basilii.

I. **M**onasterium Cryptæ ferratæ in agro Tusculano ritus habet à communi usu Græcorum in nonnullis differentes, quod quidem discrimen licet essentiali non sit, vel magni momenti, libet tamen eosdem ritus hic seorsim describere, prout ab illo Monasterio mihi transmissi sunt, ad uberiolem Officii Græci cognitionem. Psalterium dividunt in 20. Cathismata, ut supra : & singulorum Officiorum hæc series est.

Nocturnum sive μεσονύκτιον certis tantum diebus, recitant, ut in Adventu Domini, & in Quadragesima,

aliisque paucis inter annum diebus.

Ad matutinum sic procedunt. Hebdomadarius accepta benedictione à Superiore sic incipit: *Benedictum Regnum Patris, & Filii, & Spiritus sancti, nunc & semper, & in secula seculorum, Amen.* Respondet Chorus, *Gloria in excelsis Deo, & in terra pax hominibus bonæ voluntatis.* Quo Versu bis repetito statim dicunt, *Domine labia mea aperies, & os meum annuntiabit laudem tuam.* Deinde dicunt hos Psalmos, *Domine quid multiplicati sunt, Domine ne in furore tuo, 2. Deus Deus meus ad te de luce vigilo, & in fine postremi Psalmi addunt, Gloria Patri, & Filio, & Spiritui sancto, & nunc, & semper, & in secula seculorum, Amen. Alleluia ter, Gloria tibi Domine, & iterum ter Alleluia.* tunc psallunt alios tres Psalmos *Domine Deus salutis meæ. Benedic anima mea Dominum, 1. & Domine exaudi, 142. Gloria Patri, cum reliquis ut supra.* Isti sex Psalmi semper iidem recitantur ad Matutinum. Adduntur Cathismata, quæ priusquam persolvant, nonnullas præmittunt preces, quas Irenas, id est pacificatorias vocant, quia ad pacem implorandam illas effundunt. Mox dicunt Orationem *Gratias agimus tibi Domine Deus noster,* post quam canit Hebdomadarius idem repetente choro, *Deus Dominus, & illuxit nobis, benedictus qui venit in nomine Domini.* Iterum Hebdomadarius *Confitemini Domino quoniam bonus, quoniam in seculum misericordia ejus.* Respondet Chorus, *Deus Dominus, & illuxit nobis.* Hebdomadarius, *Circumdantes circumdederunt me.* Succinit Chorus, *Deus Dominus: & sic per plures Versiculos.* His expletis dicunt Orationem currentis diei sub nomine Troparii, & iterum aliam Orationem, tum Versiculos quosdam graduales, atque Evangelium diei. Post Evangelium recitant Psalmum 50. *Miserere,* & si fuerit dies Dominicus sequitur Hymnus de resurrectione, alioquin dicitur alia Oratio. Sequuntur deinde lectiones currentis diei, quas vocant Canones, & constant novem lectionibus: quælibet autem lectio vo-

catur ode constans quibusdam Tropariis. Ante nonam
lectionem concinunt Canticum B. Virginis *Magnificat*
cum *Gloria Patri*. Postea additur deprecatione quæ
vocant Exapostilarion id est dimissorium. Tum psallunt
Laudate Dominum omnes gentes, & quædam Troparia.
Deinde *Gloria in excelsis Deo*, Trifagion. *Gloria Patri*, &
hanc orationem: *Sanctissima Trinitas miserere nobis, Do-*
mine indulge iniquitatibus nostris, Domine parce peccatis no-
stris, Sancte Domine protege nos, & sana infirmitates nostras,
propter gloriam nominis tui. Domine miserere, Domine bene-
dic. Sequitur *Pater noster*, quo alta voce decantato sta-
tim Hebdomadarius ait, *Quoniam tuum est regnum, &*
virtus, & Gloria Patris, & Filii, & Spiritus sancti, nunc
& semper, & in secula seculorum, Amen. Et statim re-
citant Orationem currentis feriæ, vel Sancti, & post
nonnullas alias deprecationes absolvitur Matutinum.

Primam dicunt immediatè post Matutinum, & ideò
eo absoluto cantant omnes alta voce *Pater noster*: &
statim Hebdomadarius dicit, *Quoniam tuum est regnum.*
Mox alternatim ter concinunt *Venite adoremus, & pro-*
cidamus Christo Regi, & deo nostro. Sequuntur Psalmi
tres, post quos dicunt ter *Alleluia, Gloria tibi Domine.*
demum post aliquot deprecationes post Trifagion, *Pa-*
ter noster, Quoniam tuum est regnum, & post duo Tropa-
ria recitant Orationem hujus horæ, & sic finitur Pri-
ma.

Tertia, Sexta, & Nona eodem modo procedunt,
mutatis Psalmis, Tropariis, & Orationibus. Ad has
autem horas, sicut & ad Primam eosdem concinunt
Psalmos, qui jam supra descripti sunt in communi ritu
Græcorum. Adjunguntur his, qui nunquam mutantur,
Cathismata, sive Psalterii portiones, ut supra quoque
notatum est.

Vesperæ incipiunt sicut Matutinum, *Benedictum re-*
gnum. Sequitur alta voce *Pater noster*, quo finito dicit
Hebdomadarius, *Quoniam tuum est regnum, & statim*

psallunt omnes alternatim *Venite adoremus*, quo textu repetito, cantant Psalmum 103. *Benedic anima mea dominum*. Postea si fuerit dies Dominicus, vel aliqua solemnitas, subdunt preces pacificatorias: quas aliis diebus omittunt. Sequitur Oratio; quæ incipit, *Domine misericors, & miserator*. Postquam dicitur *εὐχὴν πάντων Pax omnibus*, cui salutationi respondetur, *& cum spiritu tuo*. Item *Inclinate capita vestra Deo*, respondetur *Tibi Domine*. Et statim cantatur Antiphona, juxta cujus tonum concinuntur quatuor Psalmi jam supra notati in communi ritu Græcorum. Finitis Psalmis accedunt singulatim Sacerdotes plures, vel pauciores juxta exigentiam diei, ad canendum Troparia, post quæ Superior, vel cui ipse jusserit, intonat *Gloria Patri*. Tum aliud Troparium ab aliquo Diacono, vel Subdiacono canitur, incipiens *ὦς ἡαεστὸν Lumen letitiæ*. Sequuntur quidam verliculi diversi pro varietate dierum, post quos ab eodem Diacono, vel subdiacono recitatur quædam Oratio incipiens, *Dignare Domine hoc vespere*. Tum Sacerdos alias recitat preces, & post alia quatuor Troparia concinunt Canticum *Nunc dimittis*, & post ipsum Trisagion, *Sanctissima Trinitas, Pater noster, Quoniam tuum est regnum*. denique dicitur Oratio currentis diei, vel Sancti, & post alias quasdam deprecatiunculas Vesperæ finiuntur.

Ad Completorium Hebdomadarius accepta Benedictione dicit, *Benedictus deus noster nunc & semper, & in secula seculorum, Amen*. Sequitur Trisagion, *Sanctissima Trinitas, Pater noster, Quoniam tuum est regnum*. deinde dicuntur psalmi sequentes, *Dominus illuminatio mea, Deus in nomine tuo, & Miserere*. Mox recitantur Canon, & post oden octavam Canticum B. Virginis concinunt, & post ipsum immediatè legunt unam lectionem, sive compendium vitæ Sancti currentis. tum nona ode subsequitur, & post ipsam psalmus *Deus miseretur nostri*: deinde trisagion, *Sanctissima Trinitas, Pa-*

ter noster, Quoniam tuum est regnum, Oratio ad B. Virginem, deprecationes pro variis necessitatibus, & finis.

§. XV.

De ritu Armenorum.

I. **C**larissima inter omnes Asiæ regiones est Armenia, multitudine populorum, terræ fertilitate, salubritate aëris, & locorum amœnitate. Dividitur in majorem, & minorem. Major Turcomannia nunc dicitur, Popul, & Curdi. Minor Pegian, & Bozoc; & dividitur à majori, Euphrate flumine. Illa sub Persarum, hæc sub Turcarum tyrannico dominio miseram servit & duram servitutum. Ad fidem Christi conversa fuit B. Apostoli Bartholomæi prædicatione, quam illibatam per aliquot secula conservavit; sed ut res humanæ in deterius semper labuntur, vicinæ Græciæ erroribus tandem adhæsit, & à Romana Ecclesia separata est. Porro statum Religionis Armenæ verè, copiosè, & eleganter describit vir multis pro Catholica fide exantlatis laboribus illustris D. Clemens Galanus Surrentinus Clericus Regularis in sua Conciliatione Ecclesiæ Armenæ cum Romana, quæ nuper Romæ Latino & Armeno idiomate edita est typis sacræ Congregationis de propaganda fide. Ab hoc, qui multis annis in illis regionibus moratus est, & ab ejus discipulo Der Garabiet Monacho Armeno Cyriaci Armeniorum Patriarchæ Catholici nuper defuncti fratre germano viro Catholico ea didici, quæ de illius Ecclesiæ ritibus hic fideliter describo.

II. Psalterium, sicut Græci in viginti Cathismata, ita Armeni in octo sectiones dividunt, quas canones appellant. Prima sectio continet Psalmos decem & septem, à primo usque ad 18. *Cæli enarrant*, exclusivè. Secunda habet Psalmos decem & octo, à decimo octa-

vo usque ad 36. *Noli emulari in malignantibus.* Tertia constat Psalmis undeviginti, à trigésimo sexto usque ad 55. *Miserere mei Deus quoniam conculcavit me homo.* Quarta est Psalmorum decem & septem, à quinquagesimo quinto usque ad 72. *Quam bonus Israël Deus.* Quinta est Psalmorum viginti septem, à septuagesimo secundo usque ad 99. *Iubilate Deo omnis terra.* Sexta habet Psalmos septem, à nonagesimo nono usque ad 106. *Confitemini Domino quoniam bonus.* Septima Psalmis constat tredecim, à centesimo sexto usque ad 119. *Ad Dominum cum tribularer clamavi.* Octava denique ab hoc usque ad finem Psalmos continet triginta duos. Hæ Psalterii divisiones adjunguntur Officio divino jam ex Psalmis, aliisque precibus constituto, sicut Græcorum Cathismata: & sic Psalterium non semel, aut bis in hebdomada, ut supra de Græcis dictum est, sed semel in die totum ex integro in Monasteriis percurrunt. In aliis autem Ecclesiis ipsas sectiones ita per ferias dividunt, ut non nisi semel in Hebdomada Psalterium expleant.

III. Totum Officium in octo dividunt partes. Prima dicitur *Meschehieseris*, sive media nox, & est Officium nocturnum, quod ab illis media nocte recitatur. Secunda, *Arravodian*, Diluculum, sive Laudes. Tertia, *Arievachal*, ortus solis, idest prima. Quarta, *Iernort*, hora tertia. Quinta, *Vieziervort*, hora sexta. Sexta, *Inniervort*, hora nona. Septima, *Ierieghuorian*, Vesperæ. Octava, *Khakhaghaghan*, pacificatio, sive requies, & est Completorium. His accedit nonum quoddam Officium, quod à singulis privatim dicitur in fine crepusculi vespertini antequam cubitum eant. Sed de singulis sigillatim agendum est.

Nocturnum Officium incipit ab Oratione Dominica. Tum dicunt ter *Domine labia mea aperies, & os meum annuntiabit laudem tuam. Benedicta sit consubstantialis, unica, & individua Trinitas, Pater, & Filius, & Spiritus sanctus nunc & semper, & in sæcula sæculorum.*

Amen. Sequuntur Psalmi *Domine quid multiplicati sunt*, *Domine Deus salutis mee*: *Benedic anima mea Dominum*, & *omnia quæ intra me sunt*: *Domine exaudi orationem meam*, *auribus percipe obsecrationem.* In fine Psalmorum dicitur *Gloria Patri*: Tum Oratio quæ incipit, *Excitati à quiete somni*, quem nobis concessit amator hominum *Deus in subsidium fragilitatis nostræ, gratias agamus illi.* post Orationem legitur Concio sive Parænesis, qua lecta psallunt quinquagesies *Domine miserere*, & in diebus jejuniorum centies magna & elata voce; diebus autem festis ter tantum. Mox unus dicit Orationem *Gratias agimus tibi Domine Deus noster*, &c. cantant deinde Hymnos, sive Cantica quædam ab ipsis composita vario metrorum genere. Post hæc diebus Dominicis legunt Evangelium. Sequuntur preces. *Intercessione sanctæ Dei Genitricis*, *S. Ioannis Baptiste*, & *S. N.* illius scilicet *cujus festivitas agitur*, *concede nobis omnipotens Deus*, &c. Hic interserunt duas priores Psalterii sectiones: Tum leguntur quatuor Conciones sive sermones exhortatorii, diversi pro temporum diversitate, & post singulos singulas cantant Orationes diverso tono. Sequitur Hymnus incipiens *Rex seculorum*. Tum alius Hymnus singulis feriis diversus. Mox alia deprecatio, lectio Menologii, *pater noster*, & finis. Et hic percurreunt tertiam, quartam, & quintam sectionem psalterii.

Laudes post Orat. Dominicam inchoantur à Versu *Repleti sumus mane misericordia tua usque ad finem ps.* Sequitur immediatè Cant. 3. puerorum. Tum Oratio *Benedicite Creatorem creaturarum, Dominum dominorum, Regem regum*, &c. Ode in laudem SS. Invitatio ad orandum. Oratio ad Beat. Virginem. Canticum *Magnificat.* Hymnus in laudem B. Virginis. Canticum *Benedictus*: Hic verò diebus Dominicis sequentia intermiscant: preces pro omni statu hominum hoc modo. Sacerdos ait, *Oremus Dominum pro tali re, vel perso-*

na : Respondent omnes, *Dominum oremus* : Orationem
Tu es Rex seculorum, &c. Tres Versus psalmorum di-
 versos pro temporum diversitate : *Sit nomen Domini be-
 nedictum ex hoc nunc & usque in seculum* : Evangelium de
 Resurrectione : sermonem seu concionem, *Lati magno
 gaudio propter nuntium Resurrectionis Domini nostri Iesu
 Christi*, &c. & brevem Orationem. Hæc omnia die-
 bus Dominicis. Aliis diebus post Canticum Zacharia
 sequitur Oratio. Deinde psalm. 50. *Miserere*. Exhorta-
 tio ad orandum per intercessionem Sanctorum illius
 diei. Ode iterum Encomiastica Sanctorum. Oratio qua
 posternunt se Deo. psalmus *Laudate Dominum de caelis*,
 cum duobus sequentibus. Tres Versus replicati in ho-
 norem Dei, & Sanctorum illius diei. *Gloria in excelsis
 Deo*. Duo Versus ex psalmis, varii pro dierum varieta-
 te. Orationes quas tres Monachi, seu Clerici decan-
 tant. Oratio, Trifagion, psalm. *Laudate pueri Dominum*.
 Hic verò die Dominica legitur Evangelium diei. Ode
 seu Hymnus, psalmi, *Verba mea auribus percipe Domi-
 ne*, *Dilexi quoniam exaudiet Dominus*, cum duobus se-
 quentibus. *De profundis*, *Deus in nomine tuo saluum me
 fac*. Duo postremi Versus psalmi 85. Iterum preces
 pro omni statu hominum, Hymnus, Concio, Oratio,
Pater noster, & finis.

Prima sic peragitur. *Pater noster*. *Sit nomen Domini
 benedictum in secula*, ante solem permanet nomen ejus, cum
 cæteris Versibus usque ad finem psalmi 75. *Gloria Patri*.
 Oratio. psal. *Bonum est confiteri Domino*, Oratio; Psalmi,
Deus Deus meus ad te de luce vigilo : *Te decet Hymnus*.
 Oratio. Hymnus diebus dumtaxat jejuniorum. psal-
 mus, *Deus Deus meus respice in me*. *Auditam fac mihi
 mane misericordiam tuam*, usque ad finem Psalmi 142.
Eruclavit cor meum. *Deus in adjutorium meum intende*.
 Duo postremi Versus psalmi 85. *Gloria patri*, Concio,
 Oratio, & *Pater noster*.

Ad Tertiam. *Pater noster*. Oratio ad Spiritum san-

DIVINÆ PSALMODIÆ. CAP. XVIII. 653

Antiphona. Psalm, 50. *Miserere*. Canticum, & Concio, *Sectio sexta Psalterii*. Oratio iterum ad Spiritum sanctum. Psalm. 21. & 142. à Versu octavo usque ad finem. *Gloria Patri*. Concio, Oratio, & *Pater noster*.

Ad Sextam. *Pater noster*. Oratio ad Patrem. *Miserere*. Concio, & Oratio. *Sectio septima Psalterii*. Quatuor primi Versus Psalmi 40. Psalm. *Qui habitat*. Concio, Oratio, & *Pater noster*.

Ad Nonam *Pater noster*. Oratio ad Filium, *Miserere*. Concio, & Oratio. *Sectio octava Psalterii*. Psalmi *Dilexi*, *Credidi*, & *Laudate Dominum omnes gentes*. Canticum. Concio, & *Pater noster*. Hic autem in conventu dicitur Missa, sive Liturgia. Hac peracta, & extra Ecclesiam ea omissa sequitur Psalmus unus diversus pro varietate diei. Tum encomium, sive Oratio panegyrica ad Sanctum cujus ea die recolitur memoria. Trisagion. Oratio & Concio. Versus aliquot Psalmorum. Lectio proluxa ex Prophetis, vel ex Apostolo, ita ut integra Epistola perlegatur. *Alleluia* bis. Tres Versus ex Psalmis. Semel *Alleluia*. Lectio Evangelii. *Credo*, Concio, & Oratio. *Pater noster*, & finis.

Vesperæ sic celebrantur. *Pater noster*. *Ego autem ad Deum clamavi, & Dominus salvabit me*. *Vespere, & mane, & meridie narrabo, & annuntiabo, & exaudiet vocem meam*. Sequuntur alii Versus ab ipsis compositi. Tum *Gloria Patri*. Psalmus *Inclina Domine*. *Gloria Patri*. *Gloria tibi Domine*. Psalm. 139. *Eripe me Domine ab homine malo*, cum duobus sequentibus. Preces ut supra in Laudibus, repetendo viginti tribus vicibus ad totidem Orationes *Dominum oro*: sed hæ præces dicuntur tantum die Dominico. Deinde Oratio. Trisagion. Psalm. *Levavi oculos meos in montes*. Canticum. Concio, & Oratio. Psalmi *Qui habitat*. *Ad te levavi oculos meos*. *Deus in nomine tuo salvum me fac*. Concio. Oratio. *Pater noster*.

Completorium duplex est. Alterum dicitur in Eccle-

ha immediatè post Vesperas in ipso occasu solis. Alterutro à singulis privatim recitatur initio noctis post refectio-
nem in fine crepusculorum, post quod nefas est quic-
quam cibi vel potus capere, aut cum aliquo colloqui.
Primum sic procedit. *Pater noster. Domine Deus salutis meae
in die clamavi, & nocte coram te: Intret in conspectu tuo ora-
tio mea, inclina aurem tuam ad precem meam. Gloria Pa-
tri. Psalmi Cum invocarem. Domine ne in furore. Usque-
quo Domine. Conserva me Domine. Exaudi Domine justi-
tiam meam. Quemadmodum desiderat cervus. Deus in ad-
jutorium. Duo postremi Versus Psalmi 85. Gloria Patri.
Canticum prolixum, quo faustam à Deo noctem precan-
tur. Concio, & Oratio, Psalm. Dominus illuminatio
mea. Hymnus diebus dumtaxat jejuniorum. Concio,
Oratio, & Pater noster.*

Secundum sic recitatur. *Pater noster. Emitte lucem
tuam, & veritatem tuam, & quæ sequuntur usque ad
finem Psalmi 42. Gloria Patri, cum quibusdam versi-
culis. Ex Psalmo Beati immaculati in via aliquot octo-
narii, videlicet, Et veniat super me misericordia tua Do-
mine: Memor esto verbi tui servo tuo: Iniquos odio habui:
Appropinquet deprecatio meo in conspectu tuo Domine. Psal-
mi 35. quatuor postremi versus, Quoniam apud te est
fons vite, &c. Ex Cantico Abacuc, Ego autem in Do-
mino speravi usque ad finem. Psalmi Qui habitat. Ad te
levavi oculos meos. Deus in nomine tuo salvum me fac. Ini-
tium Cantici puerorum, Benedictus es, usque ad Be-
nedicite aqua. Psalmus postremus Laudate. Nunc dimit-
tis Ex Psalmo 137. Versus Si ambulavero usque ad
finem. Ex Psalm. 141. Clamavi ad te Domine usque ad
finem. Magnificat. Duo ultimi Versus Psalm. 85. Ora-
tio, Psalmus Cum invocarem. Hymnus, Lectio Evan-
gelii. Oratio prolixa. Pater noster, & finis.*

IV. In Armenia majori est parva quædam Provincia
quæ dicitur Nascivanensis decem circiter oppida ha-
bens, in quorum majori Abraner residet Episcopus

Catholicus. Hæc ad veram, & Catholicam fidem conversa fuit tempore Joannis XXII. Romani Pontificis à B. Bartholomæo Bononiensi Ordinis Prædicatorum illarum partium Episcopo : suntque in ea aliquot ejusdem Ordinis monasteria, in quibus divinum recitatur Officium lingua quidem Armena, sed juxta consuetudinem Fratrum Prædicatorum, quem ritum sequuntur etiam Presbyteri seculares in provincia degentes.

§. XVI.

De ritu Maronitarum.

I. CÆsar Baronius in Notationibus ad Romanum Martyrologium ad diem vigesimam primam Octobris; Maronitæ, inquit, sunt illi Christiani qui proprios habentes Episcopos, degentes in monte Libano magna fidei sinceritate, & animi ardore communicant Romanæ Ecclesiæ. An verò Maronitarum nomen à Maronia civitate Syriæ, vel à sancto Marone Abbate sortiti sint, non audeo definire. Ipsi autem Maronitæ in Romano Collegio degentes hac de re à me interrogati responderunt se primos esse Christi fideles, qui ab ipso Christo sive ab Apostolis ad fidem conversi fuerunt, quam semper integram, & inviolatam conservarunt : atque idè ipsi soli inter omnes Phœnicæ incolas Romanum Pontificem Christi Vicarium esse, & Petri successorem confitentur. Nomen autem Maronitarum vel à S. Marone primo illarum gentium Patriarcha se accepisse existimant : vel quia Maronita voce Syriaca idem est ac Dominicus, unde ipsi Maronitæ sive Dominici vocantur, quia fidem nunquam violarunt, quam à Domino acceperunt. Plura de Maronitis, eorumque nomine, statu, & Religione curioso Lectori suppeditabit Franciscus Sacchinus Historiæ Societatis Jesu p. 4. lib. 6. num. 37. & sequentibus.

Habent isti proprios ritus, & divina Officia lingua Syriaca perfolvunt: cum vulgaris ipsorum Arabica sit.

Septem apud Maronitas sunt Horæ Canonicae. Media nox, sive Nocturnum, Matutinum, Tertia, Sexta, Nona, Vesperæ, Completorium. Nocturnum eorum lingua dicitur *Lilio*, hoc est nox, quia media nocte recitatur. Matutinum *Saphio* hoc est Aurora; Tertia *Tlosciobin*, Sexta *Scet sciobin*, Nona *Tesasciobin*, Vesperæ *Ramso*, Completorium *Sutro*, hoc est protectio, seu destructio, quia dicitur post occasum, vel ut ita dicam post destructionem solis. Horam Primam non habent.

Psalterium nec per Hebdomadam, nec per totum annum recitant, sed certos quosdam Psalmos invariabiliter singulis horis dicunt, nimirum media nocte, *Ecce nunc benedicite Dominum, & Laudate Dominum omnes gentes*: ad Matutinum *Deus Deus meus ad te de luce vigilo, Qui habitat, Miserere, & Laudate Dominum omnes gentes*: ad Tertiam, & Nonam *Miserere*: ad Vesperas *Miserere, Domine clamavi ad te, Voce mea ad Dominum clamavi, & ex Psalmo 118. octo Versus*; incipiendo à Versu *Lucerna pedibus meis verbum tuum*: ad Completorium *Miserere, Qui habitat, & Laudate Dominum omnes gentes*.

In principio & fine cujusque Officii semper dicunt *Trisagion, Pater noster, Ave Maria, Credo in unum Deum, & aliam Orationem*. Deinde semper cum Hymno recitant aliquem Psalmum, vel aliquod Canticum, vel aliquas invocationes. Prius autem recitatur una pars Psalmi, vel Cantici, sive aliqua invocatio: postea dicitur una pars Hymni; sequitur alia pars Psalmi, tum sequens pars Hymni, & sic deinceps donec Hymnus ex integro perfolvatur.

Hora mediæ noctis continet sexdecim Orationes, undecim Cantica, sex Hymnos, duos Psalmos, Responsorium unum, & alias invocationes. Primò autem recitatur una Oratio, & unum Canticum cum secunda Oratione:

Saphro

i.e. 8732

1123

5 390

Oratione: deinde primus Hymnus cum primo Psalmo, & duæ aliæ Orationes, & secundus Hymnus cum aliquibus invocationibus: Tum quinta Oratio, & duo alia Cantica cum duabus Orationibus, & tertius Hymnus cum invocationibus: octava Oratio, & duo Cantica, & tres Orationes: Hymnus quartus cum invocationibus, & una Oratio, & duo Cantica: decimatertia Oratio & quintus Hymnus cum uno Cantico: deinde unum Responsorium cum duabus Orationibus, & sextus Hymnus cum secundo Psalmo: demum Oratio decimasexta, & reliqua Cantica.

Matutinum undecim habet Orationes, septem Hymnos, sex Cantica, quatuor Psalmos, & unum Responsorium, hoc pacto. Dicitur primâ Oratio, & primum Canticum: secundâ Oratio & secundum Canticum, atque tertiâ Oratio: primus Hymnus cum tertio Cantico & quarta Oratio: secundus Hymnus cum primo Psalmo, & quinta Oratio: tertius Hymnus cum secundo Psalmo, sexta Oratio: quartus Hymnus cum tertio Psalmo, & septima Oratio: quintus Hymnus cum quarto Cantico, & octava Oratio: sextus Hymnus cum invocationibus, & nona Oratio: septimus Hymnus cum quarto Psalmo: deinde Responsorium, duæ Orationes, quintum Canticum, Oratio, sextum Canticum, & finis.

Tertiâ, sexta, & Nona habent quinque Orationes, & tria Cantica, sive duo Cantica, & unum Psalmum, Sexta habet tria Cantica, Tertiâ, & Nona unum Psalmum, & duo Cantica. Sic verò in his proceditur. Dicitur primò Oratio, deinde Psalmus vel Canticum, sequuntur tres Orationes, unum Canticum alia Oratio, & aliud Canticum, & finis.

Vesperæ Orationes septem, duos Hymnos, quatuor Cantica; quatuor Psalmos & unum Responsorium continent hoc ordine. Psallitur una Oratio, & unum Canticum: secunda Oratio, secundum Canticum, &

tertia Oratio; Hymnus cum primo Psalmo, & quarta Oratio: secundus Hymnus cum reliquis tribus Psalmis: deinde Responsorium, quinta, & sexta Oratio, tertium Canticum, septima Oratio, & quintum Canticum.

Completorium quinque Orationibus constat & tribus Psalmis, duobus Hymnis, & duobus Canticis. Una dicitur Oratio, & unus Psalmus: deinde secunda Oratio, & Hymnus cum secundo Psalmo: mox tertia, & quarta Oratio, & unum Canticum: tum Hymnus secundus cum tertio Psalmo: demum quinta Oratio, & secundum Canticum.

§. XVII.

De ritu Illyricorum.

Illyricum, seu Sclavonia propriè dicitur ea regio, quæ Dravum, Savumque amnem interjacet, ab occasu Stiria, ab ortu Danubio clausa, à Septentrione perpetuis montium jugis, quibus à Pannonia discernitur. Sclavonia dicitur à gente Sclavonica, quæ olim circa Mæotidem paludem habitabat, & in has regiones descendit. Porro lingua Sclavonica longè, lateque patet, atque idè plurimæ gentes sacra peragunt hoc idiomate. Ritus verò sequuntur vel Græcum, vel Latinum. Nam in Dalmatia littorali, in Liburnia, & in Istria omnes Ecclesiastici tam seculares quam Regulares Romano ritu psallunt, habentque Breviarum Romanum Illyrica lingua impressum. In cæteris autem regionibus, videlicet in Servia, Myfia, Bosnia, Bulgaria, Russia minori Regi Poloniae subdita, in Volhinia, Podolia, & parte quadam Lituaniae, aliisque finitimis provinciis ritu Græco divinum peragitur Officium, translatis Græcorum Typicis in Sclavonicam linguam. Eisdem Græcos ritus eadem

lingua servant Moscovitzæ, quorum Regio Ruffia major, seu Roxolania nuncupatur & quicunque parent Moscovitici Ducis amplissimo imperio: Christiani quoque Tartari circa Tauricam Chersonesum, Circassi, & multæ Ponticæ nationes. Aiunt quidam Historici Gregorium VII. usum hujus linguæ in sacris Ulad slao Bohemorum Duci noluisse concedere: sed concessum jampridem fuisse, anno scilicet 880. narrat Baronius,

§. XVIII.

De ritibus Æthiopum, siue Abassinorum, & Cophorum.

I. **D**E rebus Abassinorum tres libros scripsit Nicolaus Godignus, ex quibus statum illius regionis curiosus lector intelliget. Est autem Abassia ea pars Africa, quam veteres Æthiopiam sub Ægypto vocarunt, atque ejus Principis imperio subjecta est, quem vulgò Europæi Pretejannem appellant. Ab ipso exordio Apostolicæ prædicationis Christi fidem susceperunt Æthiopes, prædicante ipsis Eunucho Candacis Reginae quem paulò post S. Matthæus Apost. sequutus est. Unicum habent Episcopum, quem Abunam id est Patrem vocant, missum illuc à patriarcha Alexandrino. Schismaticos eos esse, & erroribus Dioscori, atque Eucyhetis infectos notissimum est. His addiderunt quædam Judaicas superstitiones, quibus pertinaciter adhærent. In sacris lingua Æthiopica utuntur, quæ tamen à populari diversa est. Nocturnum Officium vocant *Manfachalelit*, Primam *Neg*, Tertiam *Selestu*, Sextam *Sedastu*, Nonam *Taastu*, Vesperas *Saro*, Completorium *Noam*. Copti, seu Copti, iant quidam Christiani Ægyptii sic dicti à Copto celeberrima olim civitate, & Metropoli Thebaïdis de qua Strabo *lib. 17.* & Plutarchus *lib. de Osiride*. Ha-

bent quindecim Monasteria, & proprium Patriarcham, qui residet in urbe Cairo, vel in Monasterio S. Mercurii ad mare rubrum. Vernacula eorum lingua Arabica est. At verò in sacris lingua Coptica utuntur, quæ antiqua Ægyptiaca est, quam Monachi primis Thebaïdis cultores ab interitu vindicarunt. Multi sunt Codices hac lingua scripti in Bibliotheca Vaticana, multi item in Ægypto. Plura de hac gente curiosus lector inveniet in Prodro-mo Copto Athanasi Kircher. Horum ritus Æthiopum ritibus similes esse asserit citatus Auctor *cap. 5. Prodromi*. Æthiopes autem habent Romæ Ecclesiam S. Stephani propè Basilicam S. Petri, in qua tres viros reperi, duos Presbyteros, & unum Monachum, quos de ritibus suæ Ecclesiæ adhibito Interprete non semel interrogavi; sed quod sacros Codices non habeant, nihil ab eis ediscere potui, præter ea quæ sequuntur. Omnia Officia incipiunt ab Oratione Dominica, & Angelica salutatione. Initio nocturnæ precis recitant psalmum *Venite exultemus*. Legunt prolixè sacras Scripturas, scripta verò sanctorum patrum nunquam legunt, nisi in hebdomada sancta. Singulæ horæ duodecim psalmis constant, quorum unus semper est psalm. 50. *Miserere*. In Monasteriis, in quibus magna multitudo Monachorum est, semper ante prandium integrum psalterium percurreunt brevissimo spatio temporis, divisim per singulos Monachos psalmis, sive psalmorum sectionibus, cum longiores sunt. Hæc illi. Porro de Coptis, eorumque erroribus, obstinatione, & vafritie, deque solemnè legatione ad eos missa; longam & scitu dignam Historiam narrat Franciscus Sacchinus parte 2. Historiæ Societatis Jesu lib. 6. à num. 121. usque ad 157.

S. XIX.

De aliis quibusdam ritibus Ecclesie Orientalis.

I. **I**Nter mare Caspium, & Pontum Euxinum sitæ sunt Iberia, Colchis, & Albania. Albanenses ritum sequuntur Armenum in propriam linguam translatum. Sed advertendum aliam esse Albaniam in Europa, sic dictam ab Albanis Asiaticis qui à Tartaris expulsi istic confederunt. Est hæc illa pars Macedonia, quæ ad mare Jonicum vergit, & Illyrico sive Dalmatiæ jungitur, atque etiam Epirum complectitur, habetque proprium idioma ab Illyrico, & Græco diversum, quo sacra gentes illæ peragunt ritu Græco. Iisdem Græcis ritibus utuntur Colchi, & Iberi suo quisque idiomate. Colchi nunc Mengrellenses vocantur, habitantque sylvosos colles, & saltus horribiles sparsim more ferarum, absque ulla non solum urbis, sed nec vici quidem frequentia. Huc Jasonem cum Argonautis navigasse, aureumque vellus in Græciam transluisse Poëtæ fabulati sunt. Vix præter nomen quidpiam habent Christianæ Religionis. Iberi nunc Georgiani dicuntur. Circa divinum Officium in eo sunt errore, ut non omnes Ecclesiastici illud recitent, sed unus tantum, vel duo, cæteris adstantibus, & minimè attendentibus. Horum mores, & hæreses fusè describit, qui eas regiones peragravit, Clemens Galanus in conciliatione Ecclesiæ Armenæ, & Romanæ, *parte 1. cap. 12.* Chaldæi & Syri ritum Maronitarum sequuntur, sed hæretici Nestoriani, & Jacobitæ plerique sunt. Nestoriani in Babylonia, Persia, & aliis Asiæ regionibus degunt, & in Mesopotamia. Invocant in divinis Officiis Nestorium, & Theodorum Mopsuestenum, & S. Cyrillum anathematizant. Residet ut plurimum eorum Patriarcha in civitate Mosal, quam dicunt esse.

V u iij

Niniven magnam. Jacobitæ à quodam Jacobo Syro Dioscori sectatore nomen acceperunt, suntque dispersi per civitates, & oppida Syriæ, Mesopotamiæ, & Babyloniam. Horum Ecclesia Patriarchalis est in Mesopotamia extra civitatem Mardim in Monasterio Zafran. Verum Patriarcha residere solet in civitate Caramit, ut testatur Thomas à Jesu lib. 7. de Conversione omnium gentium procuranda. Alii sunt in Persia, & India Orientali solo nomine Christiani, qui se Christianos S. Joannis Baptistæ nuncupant, sed hi nullum Officium recitant, carentque forma, & materia legitima Sacramentorum. In Indiis item Orientalibus in Provincia Malavar propè insulam Zeilan est alia natio Christianorum, qui dicuntur Christiani S. Thomæ. Hi olim Archiepiscopus ex Armenia habuerunt, qui lingua Syriaca divina Officia ritu Armeno celebrabant, quo idiomate etiam nunc utuntur. Ideo qui sacris initiari volunt, præter communem regionis linguam, etiam Syriacam, ut nos Latinam, ediscunt.

§. XX.

De Codicibus sacrarum Precationum.

I. **C**ODICES divinatorum Officiorum, sive, ut loquitur Vigilius Papa epist. 1. ad Eutherium, Canonice precis textus apud Græcos multi sunt. Psalterium in 20. Cathismata divisum, ut supra dictum est. Lectiones veteris, & novi Testamenti; Triodium, in quo sunt Canones trium Odarum, quæ tempore Quadragesimæ recitantur. Pentecostarium, in quo sunt Officia à die Paschatis usque ad Pentecosten. Menæa in 12. tomos divisa, quot sunt menses, & continent Officia Sanctorum. Menologium, in quo nomina Sanctorum, & vitæ breviter recensentur, fusiùs tamen quam in Latino Martyrologio. Euchologium continens Ora-

tionēs, & benedictiones pro diversis functionibus Ecclesiasticis. Horologium, quod est Officium diurnum. Anthologium, in quo multa sunt Officia in variis libris dispersa. Panegyricus habet diversas Orationes in varias festivitates. Diaconicon de Officio Diaconi. Paracleticus quotidiano usui deserviens. Octoechus de octo tonis, seu modis musicis, quo in libro sunt Canones, & troparia diversa. Hermolarium, sive Hirmologium rithmum indicans, sive tonum juxta quem debet Canonum cantus inflecti. Sunt denique Liturgiæ, & alii libri ad Missam spectantes. Agit de his diffusè & accuratè Leo Allatius in Dissertatione de libris Ecclesiasticis Græcorum.

II. Plures quoque sunt Latinorum Ecclesiastici libri, videlicet Psalterium, Lectionarium, Collectaneum, Antiphonale, Hymnatum, Martyrologium, Rituale, Ceremoniale, Sacerdotale, Pontificale, Missale, Graduale, Diurnum, & Breviarium. Omnia autem Officia in Breviario descripta sunt, qua voce ad significandum Codicem divinatorum Officiorum usos esse antiquos Patres constat (a) ex Epistola cujusdam Presbyteri Aurelianensis ad Richardum Priorem S. Victoris, qua petit ab eo lectiones inserendas Breviario. Habetur tomo 4. Scriptorum Historiæ Francicæ. Est autem Breviarium id est ac summarium, compendium, opus concisum. (b) Seneca calumniatur hanc vocem tanquam minus Latinam: Breviarium, inquit, olim cum Latinè loqueremur, summarium vocabatur. Sed (c) Plinius, & Suetonius, quos Latinè loquutos fuisse nemo negarit, hoc vocabulo uti non dubitarunt. Legi etiam apud Eginhardum in vita Caroli Magni ejus testamentum Breviarium dici, quia scilicet compendio facultatum illius dispositionem continebat. De Breviarii notione legendus Pithæus ad leges Francicas, itemque Gretserus lib. 1. in Codinum. Cur verò li-

a epist. 563. b Senec. epist. 39. c Plin. lib. 18. c. 26. Sueton. in Augusto.

ber divinorum Officiorum hanc nomenclaturam sortitus sit, explicant viri docti, Aladus (*d*) Gazæus, & Leonardus Lessius. Continet enim omnes Psalmos, qui sunt compendium totius scripturæ: tum selectissima quæque complectitur ex utroque Testamento, insigniorem sanctorum Patrum doctrinam, præcipua Sanctorum gesta, Hymnos, & Orationes. Addiderim ego Breviarium dici, quod in eo concisè, ac sine musicalibus notis ea omnia conscripta sint, quæ in Antiphonariis, aliisque libris Choralibus magnis characteribus ad usum cantantium comprehenduntur. Denique Breviarii nomen ad Officii divini brevitatem referri potest: nam illud prolixum non esse & longum injuria dici, rectè evincit lib. 1. de horis Canonicis cap. 28. Oliverius Bonartius; constatque evidenter ex collatione hodierni Breviarii post Pium V. cum antiquioribus, quæ multo prolixiora sunt. Imò etiam vetus Romanum à Fratibus Franciscanis olim abbreviatum fuisse, Radulphus Tungrensis conqueritur libro de Canonum observantia, propositione vigesima secunda, & alibi passim.

CAPUT XIX.

De disciplina psallendi.

NULLA actio Religiosorum majoris momenti est, nulla majoris obligationis, quam recitatio divini Officii: dixit enim Abbas (*a*) Theodorus, quia si nobis imputaret Deus negligentias temporis quod oramus, & captivitates quas patimur dum psallimus, non possumus salvi fieri. Ea tamen incuria nostræ sa-

a Gaz. in notis ad Cassianum lib. 4. de inst. c. ult. Lessius de just. l. 2. cap. 37. dub. 8. *a* Lib. 5. de vitis PP. libello 11. nu. 11.